

Scriptie Frank Timmerman s4852931.pdf

by Frank Timmerman

FILE	SCRIPTIE_FRANK_TIMMERMAN_S4852931.PDF (689.5K)		
TIME SUBMITTED	07-JUN-2020 06:59PM (UTC+0200)	WORD COUNT	15064
SUBMISSION ID	1339433073	CHARACTER COUNT	85429

Contingente levenservaringen in het aardbevingsgebied in Groningen

“Waar is de overheid die ons burgers zou moeten beschermen?”

“Ik moest op een zeker moment tegen mezelf zeggen: dit gaat niet je leven beïnvloeden.”

“Ik krijg er gezondheidsklachten van en lijd aan een posttraumatisch bitterheidssyndroom.”

³ „Alsof je huis een soort kaartenhuis is dat in elkaar stort.”

“In 2012 hebben we hier maar geen kerst gevierd. Voor de kinderen en kleinkinderen voelde het niet veilig.”

“Zoveel onrecht maakt mij nóg strijdbarder.”

“Ik heb hier niet om gevraagd. Je voelt je heel klein in dit overweldigende spel van politieke belangen.”

“Feitelijk staat je hele leven ‘on hold.’”

Frank Timmerman

s4852931

*Master Geestelijke Verzorging
Radboud Universiteit Nijmegen*

Begeleider: Michael Scherer-Rath

Mei 2020

Samenvatting

Om te onderzoeken hoe inwoners in het aardbevingsgebied in Groningen ervaringen van contingentie beleven, zijn in dit onderzoek 101 interviews, gepubliceerd in Dagblad van het Noorden, geanalyseerd volgens de template benadering met behulp van het ADCL-schema. In deze interviews komen negatieve passieve existentiële ervaringen het meest voor, waaronder het wachten op instanties, slechte behandeling door instanties en het gevoel geen kant op te kunnen. In de interviews komt de spirituele dimensie helemaal niet voor en er zijn nauwelijks negatieve actieve ervaringen gevonden. Een deel van de in dit onderzoek naar voren komende ervaringen van contingentie sluit aan bij eerder onderzoek naar de problematiek in het aardbevingsgebied. Andere ervaringen weerspiegelen de door het ervaren van contingentie veroorzaakte problemen in de moderne tijd.

Afkortingen

NAM	² Nederlandse Aardolie Maatschappij
CVW	Centrum Veilig Wonen
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
SodM	Staatstoezicht op de Mijnen
DvhN	Dagblad van het Noorden

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Afkortingen.....	2
Inhoudsopgave.....	3
Inleiding.....	4
Hoofdstuk 1: Aardbevingen in Groningen.....	6
Gaswinning: beleid en belangen	6
Impact aardbevingen.....	7
Aardbevingen: ervaren hinder en gevoel van veiligheid.....	8
Aardbevingen en gezondheid.....	9
Vertrouwen en waardedaling.....	10
Hoofdstuk 2: Contingente Levenservaringen.....	11
Contingentie en narrativiteit	11
Contingentie in de moderne tijd	12
Het ADCL-schema.....	13
Aspecten.....	13
Dimensies	14
Hoofdstuk 3: Analyse en resultaten	16
Opzet en doel	16
Voordelen en beperkingen.....	16
Resultaten	17
Positieve versus negatieve ervaringen	18
Soorten levenservaringen	18
Positieve actieve ervaringen	19
Positieve passieve ervaringen	21
Negatieve actieve ervaringen.....	22
Negatieve passieve ervaringen.....	23
Conclusie	29
Literatuur.....	32
Bijlage 1	34

Inleiding

Het aardbevingsgebied in de provincie Groningen is veel in het nieuws de laatste jaren, mede doordat inwoners van de provincie steeds meer protesteren. Met name de tot voor kort aanhoudende gasboringen en de manier waarop de politiek en de NAM met aardbevingsproblematiek omgaan, bezorgen veel inwoners een gevoel van onmacht en teleurstelling. Om deze reden zijn er sinds begin 2019 geestelijk verzorgers actief in het aardbevingsgebied in Groningen onder de naam GVA Groningen. Zij houden zich bezig met de getroffen mensen in dit gebied en hoe de getroffen mensen omgaan met de situatie.¹

Deze getroffen mensen hebben contingente ervaringen gehad dankzij de aardbevingen en begeleiding bij contingente ervaringen is een kerntaak van geestelijk verzorgers.² Contingentie houdt in dat iets is gebeurd, maar dat het ook anders had kunnen zijn.³ Hierdoor kan iemands leven er anders uitzien dan diegene had gepland. Er is echter nog te weinig onderzoek gedaan naar ervaringen van contingentie. Om ervaringen van contingentie te kunnen duiden is er wel door religiewetenschapper Scherer-Rath het ADCL-schema ontworpen. Met dit schema zijn een aantal onderzoeken gedaan.⁴ Dit schema is echter nog niet toegepast op groepen groter dan vijftientig. Verder is er nog niet geschreven over hoe mensen in het aardbevingsgebied, of in een ander rampgebied, omgaan met contingente gebeurtenissen.

Dit onderzoek richt zich op de vraag hoe de contingente gebeurtenissen die door aardbevingen zijn ontstaan, door inwoners van het aardbevingsgebied worden beleefd. Hiervoor wordt gebruikt gemaakt van de interviews die het *Dagblad van het Noorden* (DvhN) heeft gepubliceerd in de rubriek *Ik Wacht* en uiteindelijk heeft gebonden in het boek *Ik Wacht: 101 Verhalen uit het Aardbevingsgebied*. In deze interviews vertellen mensen uit het aardbevingsgebied waar ze tegenaan lopen vanwege de aardbevingen en het aanvragen van schadeherstel.

Om de contingente ervaringen omtrent de aardbevingen van de geïnterviewden te onderzoeken, is het belangrijk om te weten wat er is gebeurd in het aardbevingsgebied. Hoe ontstaan de aardbevingen? Hoe is erop gereageerd door de overheid en andere betrokken partijen? Wat is de impact van de aardbevingen op de inwoners het aardbevingsgebied? Verder is het belangrijk om te weten hoe je contingente ervaringen kunt onderzoeken. Eerder in de inleiding is al het ADCL-schema genoemd maar wat houdt dat schema eigenlijk in? Wat zijn contingente gebeurtenissen?

Om deze vragen te beantwoorden, wordt door middel van literatuuronderzoek onderzocht wat de impact is van de aardbevingen in de provincie Groningen, de betekenis van contingentie en wat het ADCL-schema is en hoe het kan worden gebruikt. Ook worden de interviews in het boek *Ik Wacht: 101 Verhalen uit het Aardbevingsgebied* aan de hand van het ADCL-schema geanalyseerd. Hierbij worden de contingente ervaringen die worden gevonden ook gerubriceerd. Op die manier wordt onderzocht welke contingente ervaringen de geïnterviewden hebben gehad en welke ervaringen het meeste voorkomen.

Door dit te doen, geeft dit onderzoek inzicht in problemen die mensen in het aardbevingsgebied kunnen ervaren. Dit kan hulpverleners in het gebied helpen om de problemen snel te herkennen en doelgericht informatie te verzamelen.⁵ Daarbij kan worden gekeken wat het ADCL-schema voor meerwaarde kan hebben bij onderzoek naar grotere groepen. Het ADCL-schema is namelijk ontworpen om gesprekken te analyseren die woord voor woord zijn opgeschreven en is tot

¹ <https://www.gvagroningen.nl/>

² Vereniging van Geestelijk VerZorgers, *Beroepsstandaard geestelijk verzorger 2015* (Zoetermeer, 2016), 10, 36.

³ I. Ulfalferth, 'The Contingency of Evil'. *Archivio Filosofia* 75 (2007), 253.

⁴ M. Scherer-Rath, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg'. *Psyche en Geloof* 24 (2003), 184-195.

⁵ Scherer-Rath, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg', 186.

zover om die reden alleen nog toegepast op kleinere groepen.⁶ Dit is natuurlijk ook een nadeel, want de interviews die geanalyseerd worden zijn niet woord voor woord gebruikt dus kunnen er bepaalde nuances missen. Verder is de onderzoeksgroep niet representatief genoeg voor het hele aardbevingsgebied om algemene uitspraken te kunnen doen over het aardbevingsgebied.

Voor dit onderzoek zijn een aantal definities van belang. De eerste is 'contingentie' wat in dit onderzoek wordt gedefinieerd als "Datgene dat het geval is, maar dat niet noodzakelijk zo had moeten zijn."⁷ Een andere belangrijke definitie is 'inwoners van het aardbevingsgebied'. In dit onderzoek wordt bedoeld "inwoners van de provincie Groningen die hinder ondervinden van de aardbevingen veroorzaakt door de aardbeving in Groningen".

Dit onderzoek bestaat uit drie hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op de oorzaak van de aardbevingen in de provincie Groningen en worden de belangrijkste aardbevingen tot dusver beschreven. In dit hoofdstuk wordt ook behandeld hoe verschillende partijen op de aardbevingen hebben gereageerd en wat de impact is van de aardbevingen in de provincie Groningen. Daarna wordt in het tweede hoofdstuk de betekenis van nader contingentie onderzocht. Ook komt het ADCL-schema aan bod en wordt toegelicht hoe het gebruikt kan worden. Voor het laatste hoofdstuk worden de interviews van de rubriek *Ik Wacht* geanalyseerd aan de hand van het ADCL-schema en wordt een overzicht gegeven van de resultaten.

¹

⁶ Scherer-Rath, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg', 186.

⁷ Dalferth, 'Contingency of evil', 253.

Hoofdstuk 1: Aardbevingen in Groningen

Gaswinning: beleid en belangen

Een van de grootste gasvelden ter wereld bevindt zich onder de provincie Groningen, ongeveer negenhonderd vierkante meter groot, wat een derde van de oppervlakte is van de provincie. Dit veld is ontdekt in 1959. In 1963 kreeg de *Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM)*, een samenwerking tussen *Shell* en *ExxonMobil*, de vergunning om aardgas te winnen.⁸

Het gaswinningsbeleid werd in eerste instantie voornamelijk bepaald door de *NAM* en het *ministerie van Economische Zaken* onder de naam het *Gasgebouw*. De *Onderzoeksraad voor Veiligheid*, een onafhankelijke toezichthoudende instantie, bracht in 2015 een rapport uit waarin de *Onderzoeksraad* beoordeelde dat het *Gasgebouw* functioneerde als een gesloten systeem. Dit houdt in dat de deelnemers gelijke belangen hebben en tegengestelde visies worden buitengesloten. Het hoofddoel van het *Gasgebouw* was zoveel mogelijk winst te halen. Ook het *Staatstoezicht op de Mijnen* handelde uit winstbejag. Veiligheid kreeg hierdoor lange tijd geen aandacht, ook niet toen de aardbevingen na 25 jaar begonnen.⁹

In de provincie Groningen zijn tussen 1986 en 2018 meer dan duizend aardbevingen gemeten met een magnitude van 1,5 of hoger op de schaal van Richter¹⁰. Deze hoeveelheid aardbevingen is bijzonder, omdat Groningen niet een plek is waar aardbevingen van nature voorkomen. De aardbevingen worden veroorzaakt door de gaswinning onder de provincie.¹¹ De hoeveelheid aardbevingen en de kracht van die aardbevingen hangen ook samen met de hoeveelheid gas die gewonnen wordt. Na 2001 gaat de gasextractie omhoog tot uiteindelijk een maximum wordt bereikt in 2013. In deze periode gaat het aantal aardbevingen ook omhoog en komen aardbevingen van meer dan 2,5 op de schaal van Richter meerdere malen per jaar voor.¹² De zwaarste aardbeving, 3,4 dan toe als gevolg van de winning van aardgas in Nederland was de beving bij Huizinge. Dit was een beving van 3,6 op de schaal van Richter en vond plaats op 16 augustus 2012, enkele duizenden huishoudens meldde schade.¹³

Na de beving in Huizinge moest *Staatstoezicht op de Mijnen* haar eerdere voorspellingen over de maximale hevigheid van aardbevingen herzien en nieuw onderzoek uitvoeren. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat een kans bestond dat er een aardbeving zou komen van 5 op de schaal van Richter. Aangezien de bevingen in Groningen dicht aan het aardoppervlak zitten, zou dat een direct gevaar voor de veiligheid van de inwoners betekenen.¹⁴ De reactie van het *ministerie van Economische Zaken* op dit onderzoek van het *Staatstoezicht op de Mijnen* was dat ze zelf een onderzoek zouden doen en daar eind 2013 op terug zouden komen. Tot die tijd zou het beleid dus onveranderd blijven.¹⁵ Nadat de extractie na het onderzoek in 2013 omlaaggaat, neemt het aantal aardbevingen af.¹⁶ Toen er vervolgens lange tijd niets gebeurde, is er in 2013 een lokale commissie opgericht, genaamd *Commissie Meijer*. Zij onderzochten de negatieve impact op de waarde van de huizen, op het culturele

⁸ H. Damveld, *Gas uit Groningen: vijf jaar na de beving in Huizinge*, (Groningen: SP-fractie Provinciale Staten Groningen, 2017), 15.

⁹ A. Schmidt, et al. 'Management strategies in response to an institutional crisis: The case of earthquakes in the Netherlands'. *Public Administration* 96 (2018), 517.

¹⁰ C. Vlek. 'Rise and reduction of induced earthquakes in the Groningen gas field, 1991-2018: statistical trends, social impacts, and policy change'. *Environmental Earth Sciences* 78 (2019): 3.

¹¹ Damveld, *Gas uit Groningen*, 27.

¹² Vlek, 'Rise and reduction of induced earthquakes of the Groningen gas field', 4.

¹³ Schmidt, 'Management strategies in response to an institutional crisis', 513.

¹⁴ Idem, 517.

¹⁵ Idem, 519.

¹⁶ Vlek, 'Rise and reduction of induced earthquakes of the Groningen gas field', 4.

erfgoed en op de kwaliteit van leven. Zij slaagden erin de aardbevingen opnieuw onder de aandacht van de media brengen.¹⁷

Als reactie op deze commissie werd de *Dialoog Tafel* opgericht. Die bestond uit mensen van de NAM, het ministerie van Economische Zaken, lokale en regionale overheden, belangenorganisaties en burgerorganisaties. Daarbij werd er nu een biljoen euro beschikbaar gemaakt om huizen te verstevigen en schade te compenseren. Dit keer wilden de NAM en het ministerie van Economische Zaken wel wat macht over beslissingen afgeven, maar de minister was nog altijd degene die de besluiten zou nemen. Hierdoor bleef de macht van buitenstaanders toch beperkt.¹⁸ Later werd de afhandeling van aardbevingsschade overgenomen door het Centrum Veilig Wonen (CVW), Een advies- en uitvoeringbureau. Zij hebben als opdrachtgever de NAM, maar zouden verder onafhankelijk moeten zijn.¹⁹

Toen lokale beleidsbepalers merkten dat de *Dialoog Tafel* niet genoeg macht had om echt verandering te brengen, zijn ze blijven werken om de aardbevingen op de politieke agenda te houden. Maar toen eind 2014 de NAM de licentie voor het winnen van het gas opnieuw kreeg, zonder dat er veel was veranderd aan het gaswinningsbeleid en zonder dat aandeelhouders werden geraadpleegd, kon dit als eenzijdige besluitvorming worden aangeduid. Hiermee kwam het onderwerp opnieuw in de media onder de aandacht. De *Dialoogtafel* wordt vervolgens opgeheven door de opstelling van de overheid en de NAM. In plaats daarvan wordt een Nationaal Coördinator Groningen (NCG) benoemd. Deze coördinator heeft geen macht over de besluitneming maar kan dit wel beïnvloeden door middel van budget verdeling.²⁰

Een mogelijke oorzaak voor het vasthouden aan het beleid op gaswinning in Groningen zou kunnen zijn dat de systemen die nu op Gronings gas werken, niet moeiteloos op ander gas over kunnen. Gas uit Groningen is namelijk laagcalorisch, wat betekent dat de verbrandingswaarde laag is, lager dan het meeste gewonnen gas. Om deze reden wordt elders in Nederland gewonnen gas laagcalorisch gemaakt in stikstoffabrieken, maar dit proces is duurder dan het rechtstreeks winnen in Groningen.²¹

Impact aardbevingen

De aardbevingen in Groningen hebben een impact op de provincie en vooral op de bewoners. De aardbevingen komen niet boven 3,5 op de schaal van Richter en worden daardoor als lichte aardbevingen gezien. Deze aardbevingen hebben echter in Groningen meer impact dan ze op veel andere plaatsen zouden hebben. Dit komt doordat de aardbevingen dicht bij het aardoppervlak ontstaan (zo'n drie kilometer onder het oppervlak); de kleigrond in Groningen nat en zacht is en doordat de aardbevingen al langere tijd relatief vaak plaatsvinden.²² Wanneer er verschillende aardbevingen kort na elkaar komen, is de impact op gebouwen van iedere aardbeving volgend op de eerste aardbeving veel groter. Daarbij zijn de huizen in Groningen gebouwd met stenen en cement en dat maakt dat de huizen niet goed bestand zijn tegen aardbevingen.²³

¹⁷ Schmidt, 'Management strategies in response to an institutional crisis', 520.

¹⁸ Idem, 521.

¹⁹ Damveld, *Gas uit Groningen*, 11.

²⁰ Schmidt, 'Management strategies in response to an institutional crisis', 522.

²¹ Damveld, *Gas uit Groningen*, 33-34.

²² Vlek, 'Rise and reduction of induced earthquakes of the Groningen gas field', 1.

²³ V. Sarhosis, et al. 'Evaluation of modelling strategies for estimating cumulative damage on Groningen masonry buildings due to recursive induced earthquakes'. *Bulletin of Earthquake Engineering: Official Publication of the European Association for Earthquake Engineering* 17 (2019): 2-8.

Door deze omstandigheden is er veel meer schade aan gebouwen in Groningen ontstaan dan verwacht zou worden aan de hand van de hevigheid van de aardbevingen. Om dit te illustreren: er zijn 79.682 schademeldingen geweest tussen 13 augustus 2012 (beving in Huizinge) en 29 april 2017. Niet iedereen meldt echter de opgelopen schade, in 2016 meldde 11% de schade niet, terwijl in 2017 ongeveer 18% de schade niet meldde. Dit komt onder meer doordat sommige inwoners sceptisch zijn over een goede afhandeling van de schade, men opziet tegen het hele proces of omdat zij de schade niet groot genoeg vinden om aan te geven. In 2017 waren er 410.000 mensen die woonden in een postcodegebied waar schade werd erkend door de NAM.²⁴

Aardbevingen: ervaren hinder en gevoel van veiligheid

Sinds 2016 doet de *Rijksuniversiteit Groningen* (2016), onder leiding van sociaalpsychologen Tom Postmes en Katherine Stroebe, onderzoek naar de invloed van de aardbevingen in Groningen op inwoners van de provincie. Het eerste onderzoek van Postmes en Stroebe naar de problemen die de aardbevingen met zich meebrengen, laat onder andere zien dat wanneer er veel schade in de omgeving te zien is, het gevoel van veiligheid bij mensen afneemt. Zonder schade in de omgeving voelt namelijk 39% van de mensen zich zeer veilig. In een omgeving waar 60% of meer van de gebouwen schade hebben, voelt echter maar 11% van de mensen zich zeer veilig. Ook als iemand zelf schade heeft aan de woning, neemt het gevoel voor veiligheid af. Zonder schade aan de woning voelt 80% zich veilig tot zeer veilig, terwijl bij inwoners die schade hebben dit percentage nog maar 60% is.²⁵ Verder blijkt dat hoe meer schade iemand heeft, hoe meer het gevoel van veiligheid afneemt.²⁶

Tussen 2016 en 2017, toen het relatief stil was wat aardbevingen betreft, nam het gevoel van veiligheid iets toe.²⁷ Echter, na de beving in Zeerijp het gevoel van veiligheid weer af.²⁸ Toen op 22 mei 2019 de beving van Westerwijtwerd met een kracht van 3,4 op de schaal van Richter plaatsvond, nam ook toen het gevoel van veiligheid af.²⁹ Het onveilige gevoel bij inwoners van het aardbevingsgebied komt vooral door onzekerheid en de vaak hiermee gepaard gaande zorgen over de toekomst, zorgen over het eigen huis, zorgen over de afhandeling van schadeclaims en zorgen over de aardbevingen zelf.³⁰ De belangrijkste drie behoeften van de inwoners zijn informatie over de aardbevingen en waar men op moet letten als het op schade aankomt; schadevergoeding en compensatie; en tenslotte bijstand en hulp.³¹

Naast het gevoel van onveiligheid is ook de ervaren hinder van de aardbevingen onderzocht. Hieruit blijkt dat 90% van de mensen met meervoudige schade hinder ondervindt. Dit is het hoogste aantal van alle onderzochte problemen die hinder kunnen veroorzaken, dus ook hoger dan bijvoorbeeld geluidsoverlast. Ook de mensen met enkelvoudige schade ondervinden veel hinder van de aardbevingen, ongeveer 65% geeft dit aan. Van de mensen zonder schade in het aardbevingsgebied

²⁴ T. Postmes, et al. *Gevolgen van bodembeweging voor Groningers: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017*, (Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2018), 23-24.

²⁵ T. Postmes, et al. *Veiligheidsbeleving, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers: Wetenschappelijk rapport #1*, (Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2016), 18-19.

²⁶ T. Postmes, et al. *Veiligheidsbeleving, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers: Wetenschappelijk rapport #3*, (Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2017), 21-34.

²⁷ Postmes, rapport #3, 15-17.

²⁸ T. Postmes, et al. *De maatschappelijke impact van de beving van Zeerijp: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief*, (Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2018), 23-24.

²⁹ T. Postmes, et al. *Maatschappelijke impact van de beving van Westerwijtwerd (22 mei 2019): een eerste analyse*, (Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2019), 5-9.

³⁰ T. Postmes, et al. *Veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers: Wetenschappelijk rapport #2*, (Groningen: Rijksuniversiteit Groningen, 2017), 27-30.

³¹ Postmes, *Westerwijtwerd*, 9-11.

ervaart ongeveer 18% hinder van de aardbevingen.³² De ervaren hinder door de aardbevingen komt voornamelijk door de schade en versterking. Hierbij gaat het om de schade zelf, die bijvoorbeeld lekkages veroorzaken, maar ook om het schadeprocedures, schadeherstel en het risico op nieuwe schade. Andere hinder die wordt ondervonden is door emotionele gevolgen van de gaswinning, hinder door onzekerheid of hinder door onvrede over het gevoerde beleid.³³

Aardbevingen en gezondheid

Er is door de RUG ook onderzoek³³ wat de invloed is op de gezondheid. Een belangrijk onderscheid dat Postmes en zijn team maken, is tussen mensen met schade en mensen met meervoudige schade. Mensen met meervoudige schade hebben meerdere malen schade aan hun woning geconstateerd. Zij blijken vaker en/of meer na³³ ondervinden door toedoen van de aardbevingen, bijvoorbeeld last van hun fysieke en/of mentale gezondheid, dan mensen met enkelvoudige schade of geen schade.³⁴ Daarom wordt ook in dit onderzoek hier onderscheid in gemaakt.

Wanneer iemand in een omgeving woont waar schade is, is er een kleine verhoging van de kans op gezondheidsklachten, om regelmatig naar de huisarts te gaan, of kans op een slechte psychische gezondheid. Het hebben van schade heeft meer invloed op de gezondheid. Mensen met schade aan hun woning ervaren zichzelf als minder gezond, hun psychische gezondheid is slechter, hebben vaker gezondheidsklachten, gaan vaker naar de huisarts en bezoeken vaker een sociaal team.³⁵ Zeker mensen met meervoudige schade geven aan zich ongezonder te voelen, zowel psychisch als lichamelijk. Hierbij moet ook worden opgemerkt dat hoe meer schade iemand heeft, hoe sterker het effect op de gezondheid is.

Naast dat de gezondheid van inwoners met meervoudige schade slechter is dan de gezondheid van andere inwoners, blijkt deze gezondheid door de jaren heen ook verder te verslechteren. Het betreft hierbij zowel de algemene lichamelijke gezondheid als de geestelijke gezondheid. Bovendien kampt deze groep mensen met meer gezondheidsklachten.³⁶ Mensen die recent (minder dan een jaar geleden) een aardbeving hebben meegemaakt, hebben een slechtere gezondheid dan mensen die het niet of minder recent hebben meegemaakt.³⁷

Er is onderzocht welke emoties en gevoelens, die invloed hebben op de gezondheid, de mensen in het aardbevingsgebied ervaren. Hiervan waren de belangrijkste boosheid, verlies van controle en zorg over de toekomst. Deze gevoelens en emoties hebben een negatieve invloed op de gezondheid en worden gevoeld dankzij de aardbevingen. Mensen met meervoudige schade ervaren meer boosheid en machteloosheid dan mensen met enkelvoudige schade of geen schade. Ook ervaren ze minder hoop en minder controle dan mensen met enkelvoudige schade of geen schade.³⁸ Hoewel mensen wel erkennen dat het hen helpt om over de problemen die ze door de aardbevingen hebben gekregen te praten, blijkt opvallend genoeg dat in 2016 mensen vaak niet speciaal voor aardbevingschade met hulpverleners zijn gaan praten.³⁹

³² K. Stroebe, et al. *Gaswinning en versterking: De sociale impact voor Groningers* (Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, 2019) 84-86.

³³ Stroebe, *Gaswinning en versterking*, 86-90.

³⁴ Postmes, *Gevolgen van bodembeweging*, 43-47.

³⁵ T. Postmes, et al. *Aardbeving en Gezondheid 2016*, (Groningen, GGD Groningen, 2017), 10-16.

³⁶ Postmes, *Rapport #3*, 21-34.

³⁷ Postmes, *Aardbeving en Gezondheid*, 10-16.

³⁸ K. Stroebe, *De sociale impact van gaswinning in Groningen* (Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, 2019), 27-30.

³⁹ Postmes, *Rapport #2*, 18.

Vertrouwen en waardedaling

De eerdergenoemde zware aardbeving in Huizinge zorgde voor een institutionele crisis, mensen in het aardbevingsgebied vond voor het eerst in al die tijd dat het beleid te weinig rekening hield met de inwoners. Er was een afname van waargenomen legitimiteit in het gaswinningsbeleid.⁴⁰ Er is ook onderzocht hoeveel vertrouwen mensen in het aardbevingsgebied hebben in instanties. Ook hier is te zien dat hoe meer schade mensen hebben, hoe lager het vertrouwen in instanties die te maken hebben met de aardbevingen. Het vertrouwen in de NAM is gemiddeld zeer laag en het laagst. Het vertrouwen in Rijksoverheid is laag, maar ook gemeentes en de provincie scoren niet hoog. Wel is er veel vertrouwen in buurtgenoten en in de veiligheidsregio.⁴¹ Een bijkomend nadeel hiervan is dat de ervaren veiligheid door minder vertrouwen hebben in deze instanties negatief beïnvloed. Bovendien wordt de ervaren veiligheid ook negatief beïnvloed wordt door het onrechtvaardig vinden van de situatie onrechtvaardig.⁴²

Na de beving in Zeerijp op 8 januari 2018 is gekeken hoe bewoners in Groningen verschillende instanties vertrouwen. Hieruit blijkt dat vooral het vertrouwen in de NCG, CVW, NAM en de Rijksoverheid flink is gedaald, ook bij mensen die geen schade hebben geleden. Het vertrouwen in lokale overheid is hetzelfde gebleven, behalve voor mensen met meervoudige schade, bij hen is dat wel lager geworden. Het vertrouwen in burens en hulpinstanties zoals brandweer en politie is niet veranderd. Ook de ervaren rechtvaardigheid is minder geworden na de aardbeving op 8 januari vergeleken met juni 2016, net als de ervaren veiligheid.⁴³

Een laatste maar niet onbelangrijk effect van de aardbevingen in Groningen is de invloed op de waarde van de huizen in het gebied. Er is eerder onderzocht dat de waarde van huizen met 10% was gedaald. Hierbij is er geen rekening gehouden met de waardedaling die sowieso zou plaatsvinden in een krimpgebied. Volgens Bosker et al. zou de waarde van huizen in het aardbevingsgebied door de aardbevingen met ongeveer twee procent zijn gedaald als gevolg van de aardbevingen.⁴⁴

⁴⁰ Schmidt, 514.

⁴¹ Postmes, *Rapport #2*, 20-21.

⁴² Postmes, *Rapport #3*, 45-48.

⁴³ Postmes, *Impact 23-rijp*, 19-22.

⁴⁴ M. Bosker, et al. 'Bijdrage aardbevingen aan waardedaling woningen in Groningen overschat'. *Economisch Statistische Berichten* 101 (2016): 294-298.

Hoofdstuk 2: Contingente Levenservaringen

Door de aardbevingen maken de inwoners van het getroffen gebied dingen mee waar ze geen rekening mee hadden gehouden. Gebeurtenissen die plaats hebben gevonden, maar die ook anders hadden kunnen zijn, worden binnen de filosofie ook wel ervaringen van contingentie genoemd. Dit hoofdstuk gaat over contingentie, de problemen aangaande contingentie in de laat moderne wereld en over een methode om te verkennen hoe iemand omgaat met contingentie.

Contingentie en narrativiteit

Contingentie kan op verschillende manieren gedefinieerd worden, maar het is belangrijk dat sowieso uit de definitie van contingentie blijkt dat de gebeurtenis een mogelijke optie is en dat het anders had kunnen lopen.⁴⁵ In dit paper wordt de volgende definitie voor contingentie aangehouden: "Datgene dat het geval is, maar dat niet noodzakelijk zo had moeten zijn."⁴⁶ In deze definitie staat duidelijk dat de gebeurtenis mogelijk is, want het is al het geval. Doordat het niet noodzakelijk is, zit ook dat het anders had kunnen zijn erin opgesloten.⁴⁷ Een ander voordeel is dat de definitie open genoeg is, zodat het een positieve of een negatieve gebeurtenis kan zijn die iemand overkomt. Ook maakt het niet uit of de gebeurtenis veel impact heeft of weinig. Zo kan een bekende van vroeger tegenkomen, zonder dat er interactie is, een contingente gebeurtenis zijn. Tegelijkertijd kan ook een oude vlam van vroeger tegenkomen en daar een nieuwe relatie mee aangaan, een contingente gebeurtenis zijn. De impact van de gebeurtenis op iemands leven maakt dus niet uit voor de vraag of het een contingente gebeurtenis is.⁴⁸

Ervaringen van contingentie op zichzelf zijn moeilijk te vatten en hebben weinig betekenis. Het betreft een voorval, zonder verbanden met tijd, ruimte en andere gebeurtenissen. Door contingente gebeurtenissen in een verhaal te integreren krijgen deze gebeurtenissen echter betekenis en kunnen ze beter begrepen worden.⁴⁹ Mensen plaatsen alles wat hen overkomt en alles wat ze meemaken in een kader dat betekenis geeft aan hun leven. Deze kaders bouwt men (onbewust) op uit wat aangeleerd is vanuit de cultuur, uit de omgang met anderen in hun omgeving en uit eerdere ervaringen. Op die manier worden veel gebeurtenissen met elkaar verbonden en krijgen ze samenhang. Die samenhang is niet dwingend en bij nieuwe input kan het verhaal steeds gewijzigd worden.⁵⁰

Dat mensen een verhaal maken om betekenis te geven aan gebeurtenissen en hun leven, wordt ook wel narrativiteit genoemd. Het creëren van zo'n verhaal geeft mensen de mogelijkheid om de werkelijkheid te managen en daarmee ook contingentie een plaats te geven.⁵¹ Narrativiteit zorgt ervoor dat gebeurtenissen begrijpelijk worden, door connecties en contexten te scheppen. Verder plaatst het gebeurtenissen in een tijdlijn op een manier dat het plausibel overkomt. Op deze manier beschrijft een narratief niet alleen wat er gebeurt, maar ook hoe en waarom dit gebeurt of had moeten/kunnen gebeuren.⁵²

⁴⁵ I. U. Dalferth, 'The Contingency of Evil'. *Archivio Filosofia* 75 (2007), 253.

⁴⁶ Dalferth, 'Contingency of Evil', 253.

⁴⁷ Idem, 253.

⁴⁸ M. Scherpe, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg'. *Psyche en Geloof* 24 (2003), 187-189.

⁴⁹ J. Straub, 'Telling stories, making history' in J. Straub, *Narration, Identity and Historical Consciousness* (new York, 2005), 71-72.

⁵⁰ Straub, 72.

⁵¹ Idem, 72.

⁵² Idem, 72-73.

Contingentie in de moderne tijd

Voorafgaand aan de moderne tijd werd contingentie op een andere manier beleefd en het begrip beperkt tot acties. De moderne tijd wordt in dit paper gezien zoals socioloog Anthony Giddens het omschrijft, als de tijd waarin de moderniteit veel invloed heeft op samenlevingen wereldwijd. Moderniteit is een manier van sociaal leven of sociale organisatie die opkwam in de 17de eeuw.⁵³ Voor die tijd was het leven niet contingent. Mensen leefden niet in de overtuiging dat hun leven kon veranderen, maar men kon wel een actie kiezen. In de laat moderne tijd daarentegen, denken veel mensen dat hun leven anders had kunnen zijn en dus contingent is. Alles (inclusief iemands leven) had zich anders kunnen ontwikkelen en had dus ook anders kunnen zijn.⁵⁴

In de laat moderne tijd hebben we zoveel keuzes dat sociologen spreken over een risicosamenleving.⁵⁵ Daarbij moeten we ook veel vertrouwen hebben in keuzes die we maken. Als iemand in een auto stapt bijvoorbeeld, heeft diegene er vertrouwen in dat degenen die op hem/haar af komen rijden niet op de verkeerde helft van de weg komen en dat de andere weggebruikers zich ook aan de verkeerslichten houden. Als iemand gaat vliegen, heeft deze persoon vertrouwen dat het vliegtuig waar hij mee vliegt niet neerstort en bij het schrijven van een scriptie vertrouwt iemand erop dat de bestanden voor een scriptie morgen nog op de computer staan en dat die computer ook weer aangaat. Men moet dus vertrouwen hebben in een systeem, dat men collectief heeft afgesproken.⁵⁶ Dit vertrouwen definieert Giddens als: "... confidence in the reliability of a person or system, regarding a given set of outcomes or events, where that confidence expresses faith in the probity or love of another, or in the correctness of abstract principles (technical knowledge)".⁵⁷

Oftewel: men moet vertrouwen op de betrouwbaarheid van een persoon of systeem, met betrekking tot een gegeven set van uitkomsten of gebeurtenissen, waarin dat vertrouwen zich uitdrukt in geloof in de oprechtheid of liefde van een ander, of in de correctheid van abstracte principes (technische kennis). Om in deze wereld goed te kunnen functioneren moeten mensen vertrouwen hebben in de juiste uitkomst van contingente gebeurtenissen en dus negeren dat er een andere uitkomst mogelijk is, oftewel dat er contingente gebeurtenissen hun doel in de weg kunnen staan.⁵⁸ Dit negeren gaat ons goed af, toch zijn veel mensen in de laat moderne tijd zich bewust van de onzekerheid en het risico. Tegelijkertijd is er veel vrijheid, willen mensen speels zijn en zijn er veel mogelijkheden om te kiezen. We kunnen doorgaans bijvoorbeeld zo maar in een vervoersmiddel stappen en ergens heen reizen, omdat we daar zin in hebben of starten met een studie, omdat dit meer mogelijkheden op de arbeidsmarkt biedt en/of onze kennis uitbreidt. Beide opties brengen ook risico's met zich mee; door te reizen kunnen we een ongeluk krijgen en een studie kost veel geld of kan te zwaar voor ons blijken te zijn. Die ambivalentie zorgt voor een tragische vorm van contingentie, namelijk de ervaring dat alles georganiseerd moet worden en tegelijkertijd de realisatie dat dit niet mogelijk is. Door ervaringen van contingentie moeten we steeds weer alles opnieuw interpreteren en zijn er telkens nieuwe plannen nodig.⁵⁹

⁵³ A. Giddens, *The Consequences of Modernity* (Cambridge, 1990), 1.

⁵⁴ M. Scherer-Rath, 'Narrative Reconstruction as Creative Contingency' in M. Scherer-Rath, M. de Haardt, R.R. G. voort, *Religious Stories We Live by: Narrative Approaches in Theology and Religious Studies*, 133.

⁵⁵ Scherer-Rath, 'Narrative Reconstruction as Creative Contingency', 133.

⁵⁶ Giddens, *Consequences of Modernity*, 81-88.

⁵⁷ Idem, 34.

⁵⁸ Idem, 33-34.

⁵⁹ Scherer-Rath 'Narrative Reconstruction', 132-133.

Het ADCL-schema

Geestelijk verzorgers stellen tijdens begeleidings- of counselingsgesprekken vaak het levensverhaal van hun cliënt centraal.⁶⁰ Hierdoor komen ze contingentie in hun beroepsuitoefening vaak tegen in dergelijke gesprekken en mensen begeleiden bij contingente ervaringen is dan ook een kerntaak van geestelijk verzorgers.⁶¹ Religiewetenschapper Michael Scherer-Rath heeft een zoekschema ontworpen om contingente ervaringen waar iemand over vertelt, bijvoorbeeld tijdens een counselingsgesprek, te duiden. Hij heeft dit het ADCL-schema genoemd. ADCL staat voor **Aspecten en Dimensies van Contingentie Levenservaringen**. Scherer-Rath omschrijft het schema zelf als volgt: "Het ADCL-schema is een zoekschema dat een geoperationaliseerde oriëntatie of focus biedt voor een begeleidings- of counselingsgesprek tegen de achtergrond van de doelstelling van het gesprek, zoals het verkennen van aspecten en dimensies van contingentie."⁶²

Wanneer in gesprekken met een bepaalde groep patronen te ontdekken zijn, zou het ADCL-schema kunnen helpen om in toekomstige gesprekken met iemand uit de doelgroep alert te zijn op dit patroon zodat er sneller hulp geboden kan worden.⁶³

Aspecten

Binnen dit schema zijn contingente levenservaringen aan de hand van vier aspecten en drie dimensies onderverdeeld. De vier aspecten hangen met elkaar samen. Het eerste aspect is dat een levensgebeurtenis als actief wordt ervaren. In dit geval ervaart de actor dat zij/hij de gebeurtenis zelf tot stand heeft gebracht. Het tweede aspect staat hier tegenover, namelijk de passieve ervaring. Hierbij ervaart de actor dat zij/hij geen invloed had op de levensgebeurtenis.⁶⁴

Het derde en vierde aspect worden gecombineerd met de eerste twee aspecten. Het derde aspect is namelijk of de gebeurtenis als positief ervaren wordt, oftewel of de actor de effecten van de levensgebeurtenis als positief ervaart. Als dit met het actieve aspect gecombineerd wordt, spreekt men dus van een positieve actieve levensgebeurtenis. Dit zou onder andere een 'prestatie' kunnen zijn.⁶⁵ Wanneer er bijvoorbeeld een glas van een tafel valt en iemand vangt het net op tijd op, kan dat gezien worden als een 'prestatie'. Als datzelfde glas niet gevangen wordt, maar toevallig niet op de stenen vloer valt, maar op het tapijt en daardoor heel blijft, kan het gezien worden als een positieve passieve ervaring en kan het omschreven worden als 'geluk'.⁶⁶

Een gebeurtenis kan echter ook als negatief worden ervaren.⁶⁷ Dit is het vierde aspect: de actor ervaart de effecten van de levensgebeurtenis als negatief. Gecombineerd met het eerste aspect zou bij de actie van het redden van het glas andere glazen omgegooid kunnen worden en daardoor kapotgaan. Dit zou omschreven kunnen worden als 'falen'; een negatieve actieve ervaring. De laatste mogelijkheid die Scherer-Rath beschrijft is een negatieve passieve ervaring.⁶⁸ Iemand zou zo'n ervaring kunnen hebben als het glas net naast het tapijt op de stenen vloer stuk valt. Zo'n gebeurtenis kan omschreven worden als 'pech' of 'ongeluk'.⁶⁹

⁴⁹ 11 Ganzevoort, J, Visser, *Zorg voor het Verhaal* (Zoetermeer 2014), 100-102.

⁶⁰ 21 Vereniging van Geestelijk VerZorgers, *Beroepsstandaard geestelijk verzorger 2015* (2016), 10, 36.

⁶¹ M. Scherer-Rath, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg', 186.

⁶² Idem, 186.

⁶³ Idem, 187.

⁶⁴ Idem, 187-188.

⁶⁵ Idem, 187-188.

⁶⁶ Idem, 187-188.

⁶⁷ Idem, 187-188.

⁶⁸ Idem, 187-188.

⁶⁹ Idem, 187-188.

Dimensies

Een contingente gebeurtenis die nauwelijks impact heeft op degene die de ervaring beleefd, wordt binnen het ADCL-schema situationeel genoemd. Dit is de eerste van de drie dimensies die worden gebruikt in het schema. Zo heeft de gebeurtenis van het vallende glas in de meeste gevallen niet veel impact op iemands leven. Deze contingente gebeurtenis heeft dan een situationele betekenis voor degene³¹ die het overkomt. Iemand ervaart het wellicht als prettig, maar over het algemeen heeft het glas geen invloed op de interpretatie van het existentieel bestaan van die persoon.⁷⁰

De tweede dimensie is de existentiële dimensie⁷¹. Deze dimensie geeft een heel andere betekenis aan de gebeurtenis. Wanneer een gebeurtenis de identiteit van de persoon die de ervaring ondergaat raakt, dan is het een existentiële ervaring. Zo zou een eigen bedrijf opstarten voor existentiële ervaringen kunnen zorgen. Als het bedrijf een succes is omdat er een goed product verkocht wordt, zou het als 'bekwaamheid' omschreven kunnen worden. Dan is het een positieve actieve existentiële ervaring.⁷¹ Het zou natuurlijk ook kunnen gebeuren dat het verkochte product door plotselinge omstandigheden erg gewild is. (Denk bijvoorbeeld aan een vervanging voor aardgas die geproduceerd wordt vlak voor de heftige aardbevingen in Groningen of wc-papier in tijden van corona). Dat zou een positieve en passieve ervaring zijn van existentiële betekenis. Dit zou omschreven kunnen worden als 'geschenk'.⁷²

Existentiële contingente gebeurtenissen beperken zich niet tot positieve ervaringen, ook negatieve ervaringen kunnen existentieel zijn. Bijvoorbeeld wanneer een pas opgezet bedrijf failliet gaat door een administratieve fout. Deze ervaring zou door de oprichter omschreven kunnen worden als 'schuld'. Dit is dan een negatieve actieve existentiële ervaring. De laatste mogelijkheid in de existentiële dimensie is een negatieve en passieve ervaring. Dit zou omschreven kunnen worden als tragiek. Een voorbeeld zou zijn als een net opgezet bedrijf failliet gaat door een brand in het gebouw ernaast, of om een andere reden die de eigenaar zichzelf niet verwijt.⁷³

Existentiële ervaringen zijn dus veel belangrijker dan situationele ervaringen in iemands leven. Er is nog een laatste dimensie, naast de situationele en existentiële dimensie, die Scherer-Rath gebruikt in zijn ADCL-schema, namelijk de spirituele dimensie. Hij betoogt dat: "Spiritualiteit en religie een mogelijkheid bieden om op een andere, niet-rationele manier in contact te komen met het menselijk bestaan via een zelf-transcenderend verhaal dat God/Allah, een hogere werkelijkheid, de natuur of kosmos centraal stelt."⁷⁴

Door spiritualiteit en religie op deze ruime manier te omschrijven, laat Scherer-Rath veel ruimte over voor interpretatie. Dit is belangrijk, want uiteindelijk gaat het erom hoe de geïnterviewde de gebeurtenis beleefd of in haar/zijn narratief plaatst. Wanneer iemand bijvoorbeeld door een milieuorganisatie wordt aangesproken en diegene wordt geraakt door haar boodschap en wil zich vervolgens voor de organisatie inzetten, zou het kunnen zijn dat het voor diegene voelt alsof diegene zijn 'roeping' heeft gevonden. Het kan voor haar/hem bijvoorbeeld voelen alsof God dit van haar/hem vraagt, maar ook dat het voelt alsof zij/hij het verplicht is aan de natuur of zij/hij doet dit bijvoorbeeld voor de mensheid. Een positieve en actieve ervaring van spirituele betekenis zou dus als 'roeping' omschreven kunnen worden. Wanneer 'roeping' te religieus voelt als omschrijving, zou 'opgave' een alternatieve omschrijving kunnen zijn.⁷⁵

²¹ M. Scherer-Rath, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg', 187.

⁷⁰ Idem, 187-188.

⁷¹ Idem, 188.

⁷² Idem, 188.

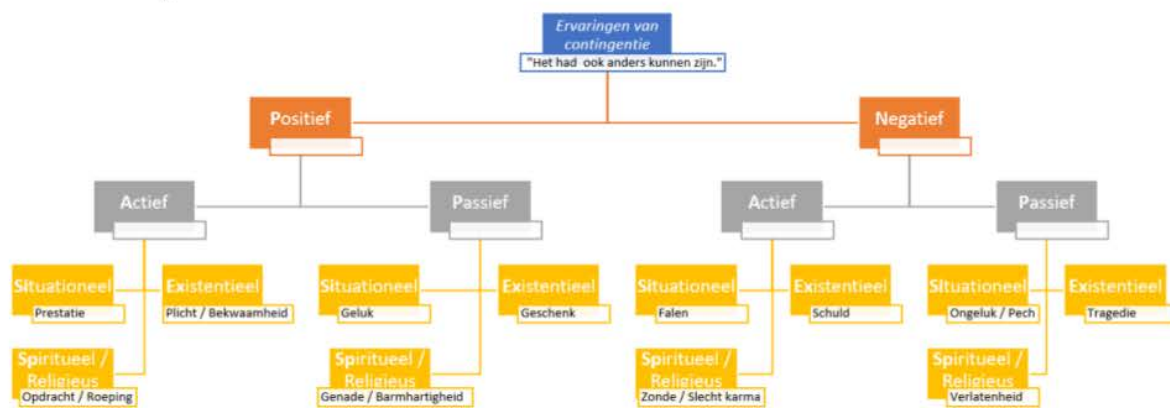
⁷³ Idem, 188.

⁷⁴ Idem, 188-189.

Bij een positieve passieve gebeurtenis van spirituele betekenis zou 'genade' of 'geschenk' een omschrijving kunnen zijn.⁷⁶ Een voorbeeld van een dergelijke gebeurtenis is wanneer iemand door een bos loopt en zij/hij zich plotseling heel dankbaar voelt voor de natuur om haar/hem heen, of als iemands kind net is geboren. In beide gevallen zou het kunnen voelen alsof een hogere macht dat mogelijk heeft gemaakt.

Er zijn uiteraard ook negatieve contingente gebeurtenissen die een spirituele betekenis hebben. Als iemand bijvoorbeeld ondanks haar/zijn inzet bij een milieuorganisatie al jaren werkt voor een bedrijf dat al het afval in een rivier dumpst. Als iemand dat al heel lang weet, maar er niks aan doet, kan diegene dat ervaren als een 'zonde' of als een 'misdaad tegen het milieu'. Dat zouden beschrijvingen kunnen zijn van een negatieve actieve spirituele gebeurtenis.⁷⁷ Een voorbeeld van een negatieve passieve gebeurtenis van spirituele betekenis zou een natuurramp of een doodgeboren baby kunnen zijn. Iemand zou daardoor het gevoel kunnen hebben dat zij/hij 'verlaten' is door een hogere macht of misschien voelt zij/hij een 'leegte'.⁷⁸ Figuur 1 is een overzicht van alle mogelijke contingente ervaringen uit het ADCL-schema.

Figuur 1: Overzicht ADCL-schema

Het ADCL-schema kan gebruikt worden om een gesprek te analyseren. Dit kan door het uitgeschreven gesprek twee keer te lezen. De eerste keer wordt gekeken naar wat er gezegd is. Bij de tweede lezing wordt het hele gesprek als context genomen. De tweede lezing is belangrijk, omdat uitspraken hierdoor in een ander licht komen te staan.⁷⁹ In dit onderzoek worden interviews gebruikt zoals ze in de krant zijn verschenen. Het nadeel hiervan is dat er wat details kunnen missen en daardoor ⁴²text verloren kan zijn gegaan. Het voordeel is dat er meer interviews geanalyseerd kunnen worden om een completer beeld te krijgen van wat er gaande is.

⁷⁶ Idem, 188-189.

⁷⁷ Idem, 188-189.

⁷⁸ Idem, 188-189.

⁷⁹ Idem, 189-194.

Hoofdstuk 3: Analyse en resultaten

57

In hoofdstuk 1 is een overzicht gegeven van de situatie in het aardbevingsgebied in Groningen. In hoofdstuk 2 is uitgelegd wat het begrip contingentie inhoudt, welke problemen die contingentie geeft en hoe het ADCL-schema gebruikt kan worden om contingentie te analyseren. In dit laatste hoofdstuk wordt de thematiek van de eerste twee hoofdstukken bij elkaar gebracht, door aan de hand van het ADCL-schema te onderzoeken hoe contingente gebeurtenissen worden beleefd in het aardbevingsgebied.

Opzet en doel

In dit onderzoek zijn interviews van de rubriek *Ik wacht* van *De bladzijde van het Noorden (DvhN)* gebruikt. Van die interviews zijn de eerste 101 gebundeld in het boek *Ik wacht: 101 verhalen uit het aardbevingsgebied*. De individuele interviews zijn geanalyseerd met behulp van de template benadering van psycholoog N. King. Bij deze benadering wordt vooraf een template van thema's gemaakt die de onderzoeker belangrijk vindt. Met dit template wordt het onderzoek gestart en tijdens het onderzoek kunnen thema's worden toegevoegd of verwijderd.⁸⁰

Bij dit onderzoek zijn de dimensies en aspecten van het ADCL-schema als eerste template gebruikt. Bij de eerste lezing van de interviews zijn belangrijke zinnen gemarkeerd en voorzien van een eerste inschatting van zowel aspect als dimensie, zoals beschreven in het ADCL-schema. Daarna werd hetzelfde interview nog een keer gelezen. Met de kennis van het hele interview, werden de gemarkeerde delen opnieuw een aspect en dimensie toegeschreven. Tevens werd er een korte omschrijving gegeven van de contingente gebeurtenis, zoals bijvoorbeeld *wachten op instanties*. Als een dergelijke gebeurtenis al eerder was voorgekomen, kreeg het dezelfde omschrijving. Nadat alle interviews op deze manier waren geanalyseerd, werd alles in *ATLAS.ti* verwerkt en zijn de korte omschrijvingen nogmaals gecontroleerd om na te gaan of ze niet toch beter bij een andere omschrijving zouden passen.

Het doel van dit onderzoek is het maken van een overzicht van de meest voorkomende problemen die mensen ervaren in het aardbevingsgebied in Groningen. Ook wordt onderzocht in welke dimensies deze ervaringen impact hebben. Dit onderzoek zou eraan bij kunnen dragen dat met name de geestelijk verzorgers, maar ook andere hulpverleners, problemen sneller kunnen herkennen en de impact die de gebeurtenis kan hebben op iemands leven beter kunnen duiden.

Voordelen en beperkingen

DvhN heeft voor de rubriek mensen geïnterviewd die al langere tijd wachten op een actie van een instantie. Dit zijn over het algemeen mensen die te maken hebben met meervoudige schade en problemen hebben met instanties. Hierdoor zal het onderzoek dus geen algemene weergave zijn van mensen die in het aardbevingsgebied wonen, maar eerder van de zwaarst getroffen mensen. Maar zoals in hoofdstuk een duidelijk is geworden, zijn dat over het algemeen ook de mensen die de meeste problemen ondervinden en daardoor wellicht het meeste baat hebben bij een bezoek van hulpverleners. Tevens valt op dat er een interview met een directeur van een woningcorporatie bij zit en ook een interview met iemand die spreekt namens de *Stichting Oude Groninger Kerken*. Het ADCL-schema gemaakt om gesprekken te analyseren die woord voor woord zijn opgeschreven. Dit is in dit geval niet gebeurt, omdat de interviews niet als zodanig beschikbaar waren. De interviews zijn door

36

⁸⁰ M. Saunders, P. Lewis, A. Thornhill, *Methoden en technieken van onderzoek* (Amsterdam 2008), 486-488.

DvhN verwerkt tot een verhaal, waardoor niet alle nuances uit het afgenomen interview beschikbaar zijn. Ook zijn er waarschijnlijk fragmenten weggelaten, omdat ze niet belangrijk gevonden werden voor het verhaal dat DvhN wil vertellen.

Toch is voor deze interviews gekozen, omdat de rubriek toegang geeft tot een hoog aantal interviews die op soortgelijke wijze zijn uitgevoerd. Hierdoor wordt er een completer beeld gegeven van de contingente gebeurtenissen die mensen in het aardbevingsgebied meemaken, dan wanneer er voor een kleiner aantal zelf afgenomen interviews zou worden gekozen. Zelf zoveel interviews afnemen zou een enorme onderneming zijn, die niet zou passen bij de grote van dit onderzoek.

Resultaten

In de 101 interviews die in dit onderzoek zijn geanalyseerd ¹ aan de hand van het ADCL-schema, zijn 963 fragmenten geduid als een ervaring van contingente die te maken heeft met de aardbevingen. Dit betekent dat gemiddeld bijna 10 fragmenten per interview geduid zijn als contingente levenservaring. Hierbij zijn 148 verschillende korte omschrijvingen gebruikt om de ervaringen te duiden.

Het eerste dat opvalt in figuur 2, is dat de spirituele dimensie helemaal niet naar voren komt in de interviews. Hier zouden verschillende redenen voor kunnen zijn. Ten eerste kan het zijn dat de aardbevingen en de gevolgen daar omheen, geen spirituele ervaringen veroorzaken. Ten tweede kan het komen doordat de deelnemers weten dat de interviews openbaar zijn en wellicht willen ze liever niets over hun religie in het openbaar kwijt. Verder zijn de gepubliceerde vragen ook niet gericht op het ontdekken van deze spirituele laag. Tenslotte is er ook nog een filter bij de redactie van DvhN, wellicht hebben zij religieuze uitspraken eruit gefilterd omdat zij de voorkeur gaven aan andere fragmenten.

Figuur 2

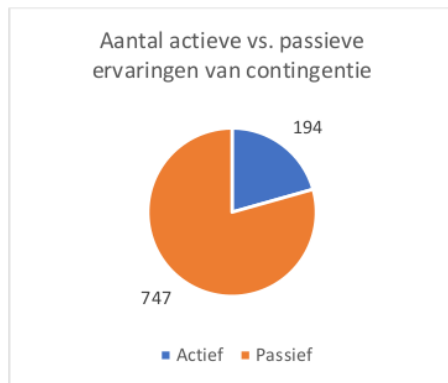
Toch zouden er wellicht een aantal spirituele uitspraken in kunnen zitten die, doordat er niet naar het hele interview gekeken kon worden, onopgemerkt zijn gebleven. Zo is bijvoorbeeld in de omschrijving *geen/weinig vertrouwen in overheid* een aantal uitspraken te vinden, waarin de verlatenheid wel doorklinkt. Zoals bijvoorbeeld: „Je denkt dat je in een rechtsstaat woont. Dat blijkt niet zo te zijn. En ik dacht altijd dat de overheid betrouwbaar was, maar ook dat blijkt niet zo te zijn. Nederland houdt kennelijk op in Zwolle”. In deze quote lijkt het alsof in eerste instantie de overheid op een voetstuk staat, maar de overheid voldeed niet aan dit beeld, waardoor de geïnterviewde zich in de steek gelaten voelt. Een ander voorbeeld uit de categorie *ik kan geen kant op*; “We worden als kleine kinderen behandeld, voelen ons David tegenover Goliath”. Hierin wordt religieuze taal gebruikt om een punt te maken. Het gaat echter te ver om deze uitspraken als spiritueel te duiden in de context van dit onderzoek.

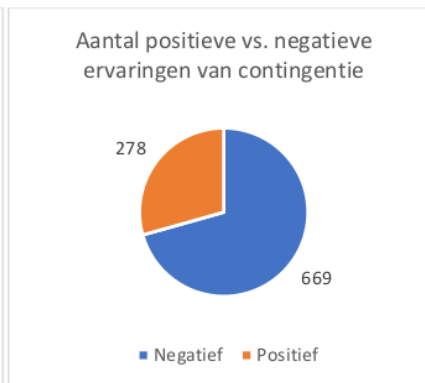
Een ander opvallend resultaat is dat de existentiële dimensie veel vaker (723) voorkomt dan de situationele dimensie (212). Dit heeft waarschijnlijk te maken met de aard van de rubriek waar de interviews voor gehouden zijn. DvhN was voor deze rubriek opzoek naar mensen die veel last hadden van de aardbevingen en alles daar omheen, waardoor het niet vreemd is dat er veel existentiële ervaringen in voorkomen. Toch zegt dit wel dat de aardbevingen in ieder geval op deze groep mensen een grote impact heeft op hun leven, maar waarschijnlijk ook op veel anderen in het aardbevingsgebied.

Passieve versus negatieve ervaringen

In figuur 3 is te zien dat er vooral veel passieve (747) ervaringen zijn tegenover actieve ervaringen (194). Dit komt waarschijnlijk doordat de getroffensten er weinig aan kunnen doen dat de aardbevingen plaatsvinden, dat overkomt hen. Verder zijn mensen bij de afhandeling van schade vaak ook afhankelijk van instanties en kunnen tot ze geholpen worden zelf weinig doen. Het betekent dus ook dat de mensen uit deze groep weinig invloed hebben op wat hen overkomt.

Figuur 3

Figuur 4

Negatieve ervaringen (669) komen meer voor dan positieve ervaringen (278) met betrekking tot de aardbevingen zoals te zien is in figuur 4. Dat is niet zo vreemd, aangezien de aardbevingen schade en angst veroorzaken. Ook de aard van de rubriek heeft hiermee te maken, die richt zich namelijk op mensen die het slecht hebben getroffen in het aardbevingsgebied en niet op mensen die er beter vanaf zijn gekomen. Toch zijn er wel positieve ervaringen, zoals ervaringen met instanties die goed helpen. Toch zijn de positieve ervaring vaak ook het resultaat van de negatieve ervaringen. Zo gaan veel positieve ervaringen over manieren waarop er omgegaan kan worden met de situatie. Andere positieve ervaringen gaan erover dat het voor hen wel meevalt of dat het erger had kunnen zijn.

Soorten levenservaringen

De meest voorkomende ervaringen binnen ieder aspect van het ADCL-schema die zijn gerubriceerd uit de interviews, worden in het volgende deel kort toegelicht. Minder vaak voorkomende ervaringen worden niet in dit hoofdstuk toegelicht en zijn in de figuren onder overig geschaard. Een overzicht van alle gevonden contingentielevenservaringen in de interviews en het aantal keer dat deze voorkomen is te vinden in bijlage 1. Figuur 5 geeft een overzicht van de verschillende soorten levenservaringen, dus zowel aspect als dimensie, en hoe vaak ze in de interviews worden beleefd.

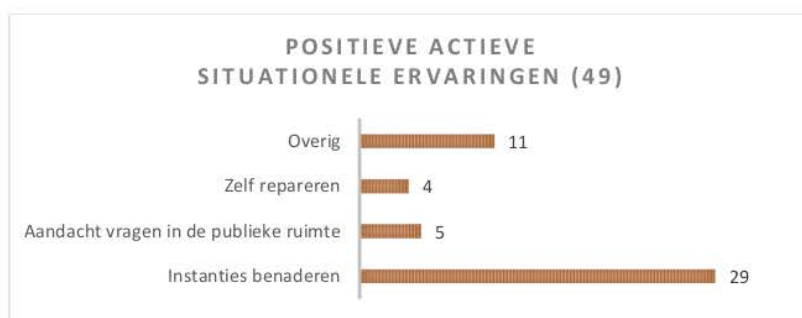

Figuur 5

Positieve actieve ervaringen

Aangezien zowel negatieve, als passieve ervaringen het meest voorkomen, is het opvallend dat positieve actieve ervaringen (189) op de tweede plek komen wat betreft meest voorkomende ervaringen. De existentiële dimensie (140) van dit aspect komt zelfs meer voor dan de situationele dimensie van de negatieve passieve ervaringen (121). Dat dit aspect toch zoveel voorkomt in de interviews, komt doordat negatieve passieve existentiële ervaringen heel veel meer voorkomen dan andere ervaringen. Wat dan opvalt is dat de positieve, actieve ervaringen vaak reacties zijn op de negatieve, passieve ervaringen.

In figuur 6 is te zien dat in de situationele dimensie de ervaring van het benaderen van instanties (29) het meeste voorkomt. Dit is te verwachten, want het is de eerste stap die iemand neemt bij opgelopen schade, zodat een vergoeding verkregen kan worden of iemand op een andere manier schadeloosgesteld kan worden. Eigenlijk heeft iedereen die is geïnterviewd deze stap genomen, maar het komt niet in ieder interview voor. Degenen die het noemen, noemen het kort tussendoor, waardoor het geen existentiële ervaringen lijken te zijn.

Figuur 6

Minder vaak voorkomend, maar toch op dezelfde wijze ervaren, is de kans krijgen om aandacht te vragen voor de aardbevingsproblematiek in de publieke ruimte (5). Zo weet een aantal ondervraagden de nationale en regionale media te halen in interviews op tv en met ingezonden brieven die zijn verschenen in kranten. Ook een brief aan koning Willem-Alexander en koningin Máxima blijft niet

achterwege. Voor deze geïnterviewden heeft het echter geen grote impact gehad op hun leven. In het voorbeeld van de brief aan koning Willem-Alexander en koningin Maxima zijn de mensen vooral teleurgesteld en heeft het schrijven geen impact op hun leven gehad. Interessant is dat voor vier anderen dit een existentiële ervaring is (zie figuur 7). Een geïnterviewde is bijvoorbeeld bekend geworden op televisie en voor een ander had het opzoeken van de publieke ruimte het resultaat dat ze benaderd werd door instanties die nu wel **h**den helpen.

Een andere contingente ervaring die **in zowel de existentiële dimensie als in de situationele dimensie** van de positieve actieve ervaringen meerdere keren voorkomt, is het zelf repareren van opgelopen schade. Voor sommigen is het niet zo bijzonder, maar voor anderen betekent het een einde aan wachten en onzekerheid. “De aardbevingsproblematiek is een treurzang. Daar kun je in blijven hangen, maar wij pakken de regie terug. Het gaat om het verbeteren van muren, isoleren van de garage en nieuwe leidingen leggen. Dat kost geen ton, maar we nemen een risico, ja.” Door het te repareren konden ze zelf actief bijdragen aan herstel, waardoor het een impact heeft op hun huidige leven.

Een overzicht van positieve actieve existentiële **48** contingente ervaringen is te vinden in figuur 7. Deze ervaringen zijn in de interviews vaak ervaringen **die te maken hebben met het opkomen voor jezelf**. Dit kan inhouden dat iemand tijdens het proces opkomt voor zijn/haar rechten (22). Veel mensen **47** gen ermee te maken dat hun schade niet wordt gezien als aardbevingsschade door experts van de **instantie die verantwoordelijk is voor de afhandeling van de schade**. Zij kunnen dan bijvoorbeeld een eigen expert inhuren, zodat het alsnog wel als aardbevingsschade gekenmerkt kan worden. Maar mensen komen ook direct op voor zichzelf als ze ervaren dat ze niet rechtvaardig behandeld worden, zoals wanneer ze een ongewenste tijdelijke woning toegeschreven krijgen. “Ze hadden het hotel al geboekt. Maar ik zei dat doe ik niet. Ik woon hier al mijn hele leven, ik ga niet zomaar weg. Dit is niet zomaar een hutje, hoor.” Voor anderen staat voor jezelf opkomen equivalent aan niet opgeven (11). “We zijn kapot. Maar we laten het er niet bij zitten.” Tenslotte komen sommige geïnterviewden voor zichzelf op door zich te wenden tot de rechtbank (11). Zij huren een advocaat in of starten zelf een rechtszaak.

Figuur 7

Ook het loslaten van de situatie om jezelf te beschermen is een veel voorkomende positieve actieve existentiële ervaring. Deze mensen hebben gemerkt dat ze te veel bezig zijn met de aardbevingen, waardoor ze veel stress ervaren. Zij kiezen er dan voor om zich minder bezig te houden met de situatie, zodat ze ook minder stress ervaren. Zo zegt iemand: “Afgelopen zomer heb ik de knop mentaal

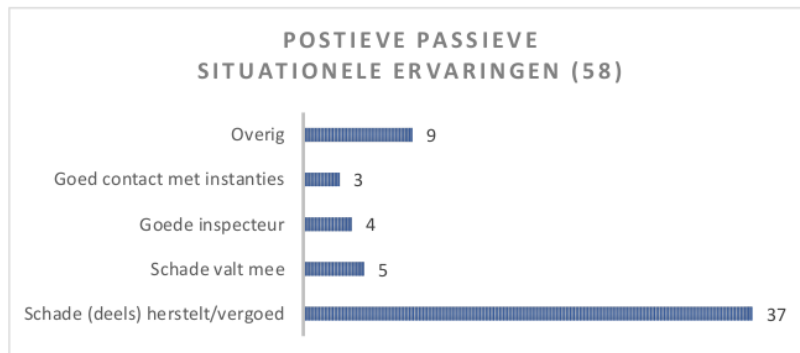

omgezet. Ik maak me nu een dag in de week druk om alle beslommeringen, anders lijdt mijn geestelijke gezondheid eronder. Ik wil constructief kijken naar wat er komt.” Dit voorbeeld en de andere voorbeelden laten zien dat dit een reactie is op negatieve ervaringen. De manier waarop er vervolgens mee wordt omgegaan is een positieve actieve ervaring.

Positieve passieve ervaringen

In figuur 5 is te zien dat positieve passieve ervaringen op de derde plek staan, wanneer gekeken wordt naar hoe vaak de aspecten voorkomen (101). Deze ervaringen gaan voornamelijk over hulp krijgen van andere mensen of instanties. Andere positieve passieve gaan vaak over toevallig meevallers, zoals een stevig huis hebben of weinig schade ⁴⁶open in vergelijking tot anderen. Dat deze ervaringen minder voorkomen dan andere ervaringen, heeft mogelijk te maken met de aard van de rubriek waar de interviews voor gehouden zijn. *Ik wacht* gaat voornamelijk over mensen die tegenslag hebben dankzij de aardbevingen en problemen hebben met instanties. Daardoor komen de positieve ervaringen met de instanties minder voor.

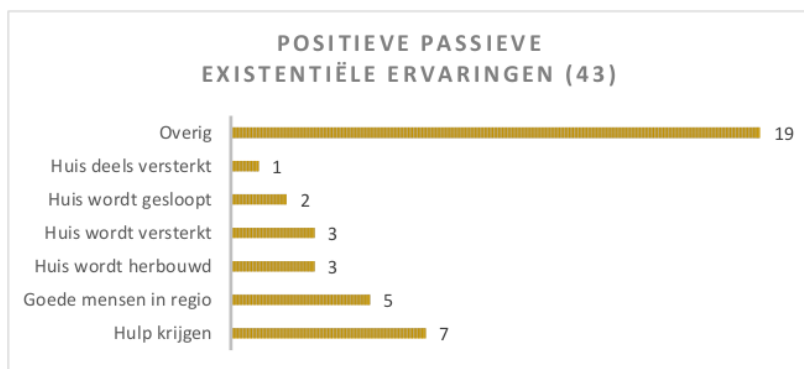
¹¹ Bij dit aspect valt op dat de situationele dimensie (58) groter is dan de existentiële dimensie (43) zoals te zien is in figuur 5. Tegelijkertijd zijn in ¹¹ situationele dimensie minder verschillende categorieën te vinden dan in de existentiële dimensie. Zoals te zien is in figuur 8 komt dat voornamelijk doordat veel mensen hebben ervaren dat hun huis (deels) werd hersteld (37). Ervaringen van dit herstel vallen opvallend genoeg bijna allemaal in de situationele dimensie. Daarnaast is er nog een in de existentiële dimensie. Dat er zo weinig in de existentiële dimensie voorkomen, komt doordat veel mensen al snel opnieuw schade krijgen of doordat niet alle schade meteen is hersteld, omdat de gedupeerden ze tussendoor nog weer andere schade hebben opgelopen. Andere situationele ervaringen die vaker voorkomen, zijn dat de schade meevalt (5), dat er een goede inspecteur langs kwam (4) en dat er goed contact was met een instantie (3).

Figuur 8

Zoals te zien in figuur 9 zijn binnen de existentiële dimensie de ervaringen veel meer verdeeld. De meest voorkomende is dat iemand hulp krijgt van iemand buiten de instanties (7). Dat kan zijn door bijvoorbeeld een aannemer: “Voor de hellepoort weggehaald. Onze aannemer heeft ons door deze moeilijke periode gesleept.” Maar ook een organisatie als *Stut en steun* helpt mensen een moeilijke periode door. Ook ervaren sommige mensen steun van mensen in de regio waar ze wonen (5). Zo worden bijvoorbeeld evenementen beter bezocht sinds de aardbevingsproblematiek “Wat ze wel ervaren, is dat het dorp dichter naar elkaar groeit. Een pubquiz, normaal goed voor zes teams, verwelkomt tegenwoordig ruim twintig teams.”

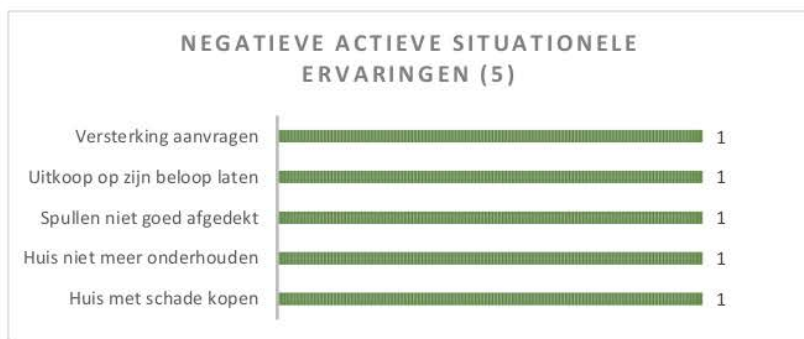
Figuur 9

Tenslotte zijn er een aantal omschrijvingen die te maken hebben met een einde aan de problemen rond de schade die de aardbevingen veroorzaken. Ondanks dat de rubriek vooral over mensen gaat die nog wachten op herstel, zijn er toch een aantal voor wie het wachten erop zit. Voor iemand is het huis versterkt en bij twee anderen is het hele huis hersteld. Voor anderen is het nieuws dat het herstel eraan zit te komen een existentiële ervaring. Zo gaat voor een aantal geïnterviewden het huis herbouwd worden (3) en voor anderen gaat het huis versterkt worden (3). “Ik moet nog een flink aantal stappen maken, maar ik ben me ervan bewust dat de boel in beweging is en dat mijn huis echt zal worden versterkt.” Ook nieuws dat het huis gesloopt gaat worden is voor sommigen een hele opluchting (2): “Het klinkt idioot, maar het voelde als een opluchting, de wetenschap dat mijn huis tegen de vlakte moet, omdat je denkt: hè hè, eindelijk gaat er wat gebeuren, nu zullen ze wel zorgen dat iedereen zo snel mogelijk naar een wisselwoning kan.” Dit voorbeeld laat zien dat positieve passieve ervaringen niet altijd volledig positief zijn, maar gezien de alternatieven worden ze wel als positief ervaren.

Negatieve actieve ervaringen

Negatieve actieve ervaringen komen nauwelijks voor in dit onderzoek (8) zoals te zien is in figuren 10 en 11. Blijkbaar zijn er weinig ervaringen waarbij mensen zich schuldig of erger voelen. Alle verschillende ervaringen zijn door verschillende mensen beleefd. Ervaringen in de situationele dimensie komen nog het meest voor (5) in dit aspect, meer dan in de existentiële dimensie (3). Een opvallende ervaring, die in zowel de situationele als existentiële dimensie te vinden is, is dat de betrokkenen balen dat ze de schade gemeld hebben; “We hadden begin 2016 aan de slag gekund. Maar ik vroeg: moet de kerk ook versterkt worden? Achteraf onhandig, al was het een logische gedachte. Goed idee, klonk het. Ik had beter kunnen zwijgen, want toen begon het grote wachten.” Het balen komt in beide gevallen doordat ze door het melden stress ervaren.

Figuur 10

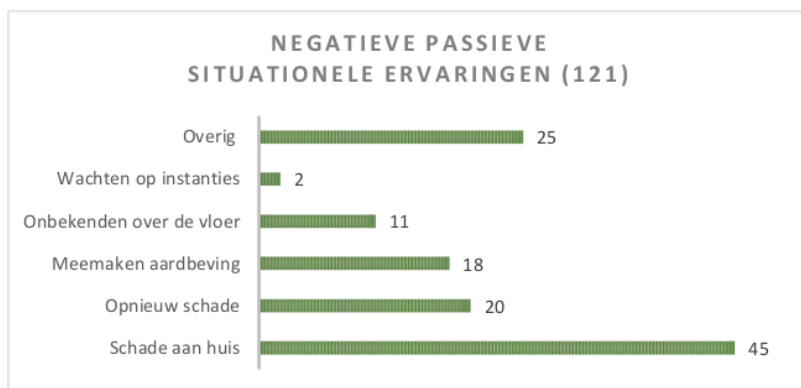

Figuur 11

Negatieve passieve ervaringen

Negatieve passieve ervaringen komen het meest voor (715). Figuren 12 en 13 geven hier een overzicht van. Dit was te verwachten, aangezien mensen zelf weinig aan de aardbevingen kunnen doen en de schade en schrik die erdoor worden veroorzaakt, over het algemeen als negatief worden ervaren. Het is ook geen verrassing dat in de rubriek *Ik wacht* de negatieve passieve ervaringen 'wachten op instanties' veel voorkomt (73). Interessant is dat het wel 71 keer een existentiële ervaring betreft. Wachten op afhandeling van de aardbevingsschade heeft dus veel impact. Een paar voorbeelden illustreren dit; "Wist ik veel dat ik aan het begin stond van een eindeloze bureaucratische, Kafkaïaanse [*sic*] molen." En; "Je maakt fases door. Wij dachten aan het begin: we gaan om de tafel met de NAM en we komen er gewoon uit. Maar dat je überhaupt niet bij die tafel komt vind ik onvoorstelbaar. We vieren straks een raar lustrum: we zijn vijf jaar met de NAM bezig. Moet ik een vlaggetje uithangen?" En ook; "De onzekerheid wat er met ons pand gaat gebeuren, vreet aan je. De verbouwingsplannen staan al drie jaar in de ijskast."

Figuur 12

Wat ook te verwachten is, is dat de ervaring van schade aan de woning hebben veel voorkomt (74). Deze komt voornamelijk in de situationele dimensie voor (45) maar komt ook veel voor in de existentiële dimensie (29). Hieruit blijkt dat schade aan een woning hebben op zich, voor veel mensen die zijn geïnterviewd niet veel invloed heeft op hoe zij hun leven ervaren. Voor degenen die veel hinder ervaren door schade aan de woning, komt dat vooral doordat ze vaak tegen de schade aankijken; “Wie zijn erf oprijdt, botst op een grote kale betonnen vlakke. Het zijn de vloeren en fundamenteën van wat eens twee schuren waren. Daar weer achter een verweesd voorhuis en kapotte muren.” Ook wanneer de woning emotionele waarde heeft, wordt de schade aan het huis vaker als existentiële ervaring beleefd; “Marjan en haar man Henk Bril (61) wonen al dertig jaar in hun stulpje in Siddeburen. Hun vier kinderen groeiden hier op. Elk vertrek hebben ze zelf opgeknapt en ingericht. ‘Voor elk kind bouwden we zo’n beetje een slaapkamer bij.’ (...) Nu zien ze hun bijna honderd jaar oude boerderijtje langzaam in elkaar storten.” Schade aan een woning kan op die manieren veel impact hebben op iemands leven.

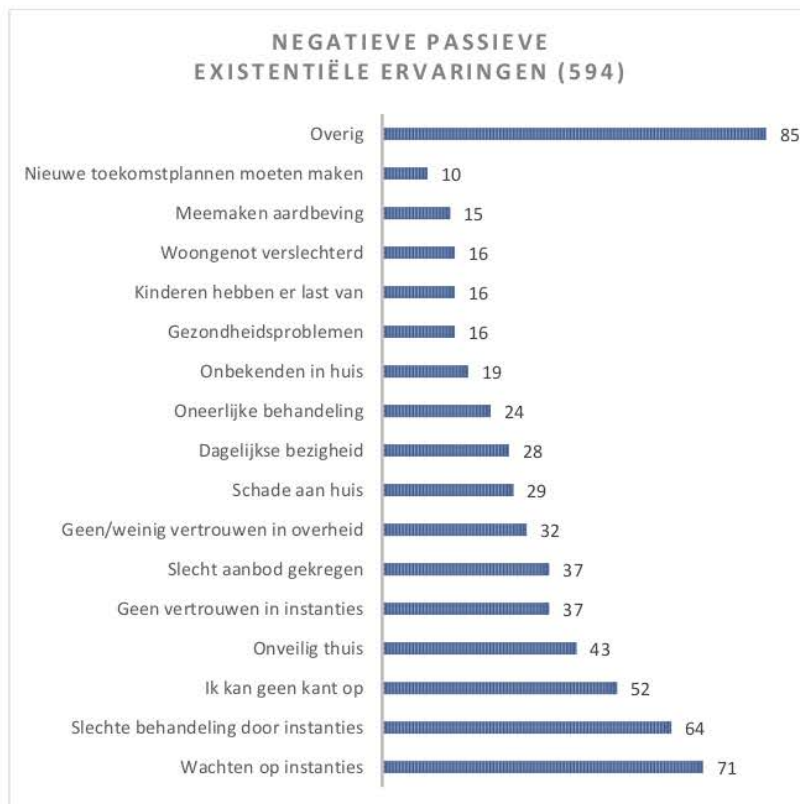
In de situationele dimensie komt ook de ervaring voor dat er na de eerste schade opnieuw schade ontstaat. Waarschijnlijk hebben meer geïnterviewden deze ervaring, maar noemen ze het niet. Degenen die het vertellen, doen dat vaak omdat de schade daar vlak voor was hersteld; “Zijn huis had scheuren, die zijn hersteld, kreeg weer scheuren, die zijn ook hersteld en nu zitten ze er opnieuw”. Soms noemen geïnterviewden ook dat ze opnieuw schade hebben, omdat het te maken heeft met een heftige aardbeving; “De beving van Huizinge, zeven jaar geleden, kantelde het huis als het ware van links naar rechts. Er waren scheuren in de muren, de vloer bolde. Schade werd hersteld. Na de beving van Zeerijp vorig jaar waren de scheuren terug en bolde de vloer als vanouds.”

Een contingente ervaring die in beide dimensies ongeveer evenveel voorkomt (18 keer situationeel en 15 keer existentieel), is het meemaken van een aardbeving. Als het als existentieel wordt ervaren, gaat het vaak gepaard met angst; “Dat was echt een k*-gevoel, zo griezelig, dat wens ik niemand toe.” En; “Ik zat in de serre en schrok me rot. Zo’n enorme kracht op je huis. Wat niet kan buigen, moet wel barsten.” Het gevoel en het geluid worden in beide dimensies vaak omschreven; “We hadden wel wat lichte bevingen gevoeld, dat je dacht dat er een zware vrachtwagen langs denderde.” Een andere geïnterviewde beschrijft het als; “Iedereen spreekt altijd van een ‘knal’, maar zo’n beving gaat juist in slow motion. Een half uur te voren [sic] hoor en voel je hem komen aanrollen. Alsof er een trein ondergronds op je af komt gedenderd. Meestal van zuid naar noord of omgekeerd. Na een minuutje of tien is het dan weer stil.”

De laatste ervaring, die voorkomt in beide dimensies, is het hebben van vreemden in een huis (11 keer situationeel en 19 keer existentieel). Voor een aantal mensen is het hebben van vreemde mensen in huis, zoals bouwvakkers en inspecteurs, een negatieve passieve ervaring. Velen die deze

ervaring beschrijven, vinden het aantal onbekenden dat bij hun woning langskomt een probleem; “We hadden inmiddels ruim dertig deskundigen, experts en aannemers over de vloer gehad.” Sommige geïnterviewden storen zich ook aan hoeveel al die mensen kosten; “Met tien man kwamen ze hier voor een schouw. Allemaal duurbetaalde specialisten van over ver. Na anderhalf uur vertrokken ze onverrichter zake. De door de rechter aangewezen deskundige had zich niet voldoende ingelezen. Wat een geldverspilling.” Tenslotte zijn er mensen die zich niet meer thuis voelen doordat er zoveel vreemden in hun huis zijn; “Je bent een vreemde in je eigen huis.” Zoals uit het volgende deel zal blijken worden de experts en inspecteurs ook niet altijd vertrouwd.

Figuur 13

Wantrouwen

Van de negatieve passieve ervaringen die in de interviews beschreven worden, vallen de meeste in de existentiële dimensie. Een van de meest voorkomende is dat mensen het gevoel hebben dat ze slecht worden behandeld door instanties (64). Dit heeft ook met de rubriek te maken, want daarvoor heeft *DvhN* gezocht naar verhalen van mensen die lang moeten wachten voor ze hun vergoeding krijgen. Dit komt onder andere doordat mensen het soms moeilijk eens kunnen worden met de instantie die hierover gaat. Vaak hebben mensen de ervaring dat ze niet serieus genomen worden door de inspecteurs die hun huis komen onderzoeken, of zijn ze het niet eens met het oordeel van die inspecteurs; “Het veen was ingeklonken, kregen we te horen. Navraag bij mijn buurman leerde dat het huis helemaal niet op veen staat, maar op zand. Gek genoeg was de schade aan de andere helft van het huis een paar jaar eerder wel bestemd als aardbevingsschade.” Een andere geïnterviewde zegt; “Ik heb hem weggestuurd en later terug laten komen om hem opnieuw naar de schade te laten kijken.

Dat traineren en kleineren is zo vervelend. Het gaat allemaal om geld.” Dergelijke voorbeelden illustreren dat mensen zich niet altijd serieus genomen voelen.

Anderen voelen zich slecht behandeld, omdat ze veel moeten doen om hun schade erkent te krijgen als schade veroorzaakt door de aardbevingen; “Het echtpaar ligt al jaren in de clinch met de NAM, want die weigert de schade te erkennen, laat staan te vergoeden. Dat trekt een zware wissel op hun leven.” En ook; “Voor de schade aan de schuur liet het echtpaar een contra-expertise uitvoeren. De conclusie luidde: alles is aardbevingsschade, op één gescheurde balk in de schuur na. ‘Maar de NAM ging niet akkoord met deze uitkomst’, zegt De Boer.”

Tenslotte zijn er ook mensen die te maken krijgen met fouten die worden gemaakt door instanties en zich daardoor slecht behandeld voelen; “Het was een enorme bende. De bouwvakkers zaten te zagen en timmeren in de woonkamer. Van tevoren hadden ze beloofd dat niet te doen. Ook hadden ze gezegd alles te zullen afplakken en beschermen met plastic. Dat hebben ze niet gedaan. Alles kwam goed, kreeg ik te horen.” Bij een andere geïnterviewde waren de bouwvakkers die haar huis zouden herstellen, vergeten om werkzaamheden af te maken. Zij belde daar vervolgens over; “Het werk bleef gewoon liggen. Net in die tijd ging de schadeafhandeling van NAM naar Centrum Veilig Wonen (CVW). In november/december 2015 kreeg ik een mailtje van de nieuwe bewonersbegeleider. Zij meldde dat de NAM aangaf dat de schade hersteld was. Ik terugmailen: dacht het niet. Kreeg ik als antwoord: heb het nogmaals nagevraagd en ja hoor: schade is hersteld.” Door dergelijke fouten neemt het vertrouwen in een instantie af en voelen mensen zich minder serieus genomen.

Er zijn twee ervaringen die veel gemeen hebben met de ervaring van een slechte behandeling door instanties. De eerste ervaring is dat mensen een slecht aanbod krijgen voor de vergoeding van de schade (37). Het geboden bedrag ligt dan volgens de bewoners ver onder wat herstel van de schade zou kosten. Dit is over het algemeen een existentiële ervaring, dat komt voornamelijk doordat mensen hierdoor langer moeten vechten en doordat deze mensen zich niet serieus genomen voelen. De andere categorie die veel te maken heeft met een slechte behandeling door instanties is dat mensen vinden dat ze oneerlijk behandeld worden (24). Hierbij zit de oneerlijkheid er vooral in dat bijvoorbeeld burens of mensen in een ander dorp wel iets vergoed krijgen, terwijl ze zelf niks krijgen. Dit kan er ook over gaan dat bijvoorbeeld gemeenten wel geld krijgen, terwijl de bewoners moeten wachten. Tenslotte is er ook een aantal mensen dat het oneerlijk vindt hoeveel geld er naar de instanties en hun werknemers gaat.

Onder andere doordat mensen zich niet altijd goed behandeld voelen, zijn er ook veel ervaringen waarbij mensen weinig vertrouwen hebben in de instanties die over de schade afhandeling gaan (37). Dit is over het algemeen een existentiële ervaring. Veel mensen hebben het gevoel dat over hun rug geld wordt verdiend; “Als gedupeerde ben je het verdienmodel. Op al die kantoren die voor de mijnbouwschade zijn opgetuigd – van CVW, NCG tot TCMG – werken honderden mensen. Tel daar het legertje aan zzp-taxateurs en ‘schade-experts’ bij op en je zit zo op een man of duizend die de kost verdienen in ‘het systeem’. Het CVW heeft jaren miljoenen winst gemaakt, maar gedupeerden blijven zitten met een beschadigd en onveilig huis.”

Er heerst bij veel mensen ook het gevoel dat de instanties het expres moeilijk maken om een vergoeding te krijgen. Wat vaak wordt gedacht is dat de instanties expres vertragen zodat de getroffenen 54 het uiteindelijk opgeven; “Letterlijk álles wordt uit de kast getrokken om je neer te zetten als iemand die een slaatje probeert te slaan uit de gaswinning. Je wordt met leugens uitgemaakt voor leugenaar”. En; “Die traineert zaken heel bewust. Ik heb handboeken gelezen waarin staat hoe werknemers gedupeerde huiseigenaren op een dwaalspoor moeten zetten. Zo doortrapt en gemeen. Al die smoezen.”

Ook de ervaring dat de overheid niet te vertrouwen is komt veel voor (32). De overheid wordt vaak verweten dat ze niet genoeg doet om de schade te vergoeden terwijl de overheid wel verantwoordelijk wordt gehouden; “Wij stellen het Rijk hiervoor aansprakelijk. De overheid heeft ons

huis vernield, de overheid moet dit maar oplossen. Niks geen smoesjes van capaciteitsproblemen. Geef ons geld, Wiebes zegt toch steeds dat geld niet het probleem is? Geef ons geld en dan regelen we het zelf.” Een andere geïnterviewde zegt hierover; “Dit plan van Wiebes om de versterking te herzien en te prioriteren is natuurlijk een prachtige vertragingstactiek.” Uit al deze voorbeelden blijkt dat mensen de overheid en betrokken instanties en werknemers niet altijd vertrouwen.

Onmacht en frustratie

Een andere ervaring die veel voorkomt, is dat de geïnterviewde het gevoel heeft dat hij/zij geen kant op kan. Deze ervaring komt doordat de gedupeerden bijvoorbeeld niets aan hun huis willen verbeteren uit angst dat dat dan niet wordt meegenomen in het schaderapport en dus niet vergoed wordt; “Sinds die tijd staat alles hier ook on hold. Je zit ⁵³het huis achteruitgaan. Maar je bent gevangen in deze situatie.” Een andere geïnterviewde zegt; “Je weet niet waar je moet beginnen met opknappen. Moet het dak eerst? Of de regenpijpen? Moet ik binnen beginnen of buiten? Je zit ⁴⁶t.”

Ook het wachten geeft het gevoel geen kant op te kunnen. Doordat mensen niet weten waar ze aan toe zijn, kunnen ze ook niet verder; “Ik wil de zaak graag versnellen maar je loopt tegen een muur. Je bent machteloos. Zo frustrerend.” Een ander zegt; “De ellende is: vanuit de wachtstand is het slecht plannen maken. En die hebben ze wel.” Sommige mensen willen graag van de ervaren moeilijkheden af door te verhuizen of willen om een andere reden een pand verkopen, maar dat gaat niet doordat ze het huis niet kunnen verkopen of doordat ze er nooit genoeg geld voor kunnen krijgen; “Als je hier al weg wil, kan het niet. Wie koopt er nu een huis met aardbevingsschade? Je zit vast in je eigen huis.” En; “Ik wil hier weg maar dat lukt niet. Deze uitzichtloze situatie is voor mij als een horrorhuwelijk. Ik wil verhuizen, terug naar het Westen. En daar een soortgelijk huis kunnen kopen. Daar heb ik recht op en daar wacht ik op.” Deze voorbeelden laten zien dat mensen moeite hebben om bepaalde plannen te maken voor de toekomst.

Samenhangend met de ervaring dat iemand geen kant op kan, is er in dit onderzoek ook een aantal mensen met de contingente ervaring dat zich gedwongen voelt om nieuwe toekomstplannen te maken (10). Deze mensen hadden een duidelijk beeld over hoe hun toekomst eruit kwam te zien, maar door de aardbevingen gaat dat niet meer door; “Ons toekomstperspectief is veranderd. We kochten dit huis, knapten het op en wilden na ons pensioen de boel kunnen verkopen voor een mooie prijs. Maar: wie wil hier nu nog wonen?” Een andere geïnterviewde zegt; “Wij zijn ZZP’ers, ondernemers, Het geld dat de verkoop van ons huis had moeten opbrengen, had het ons mogelijk moeten maken dat wij in Spanje konden gaan wonen.”

Een andere ervaring die veel voorkomt in de existentiële dimensie van negatieve passieve ervaringen is dat mensen zich thuis onveilig voelen (43). “Dan ging ik naar bed en dacht: word ik straks weer wakker van een beving? Zakt het dak dan in?” Maar ook; “Ik dacht altijd, ik ben niet bang, dat huis stort heus niet in, het wordt opgelost. Maar de laatste tijd heb ik een terugkerende droom waarin ik thuis kom [sic] van mijn werk, mijn huis is ingestort en ik de vacht van mijn hond in het puin zie. Het stoere is er wel een beetje af.” Vooral het gevaar dat een gebouw instort geeft dit gevoel van onveiligheid.

In figuur 13 is te zien dat de ervaring dat de aardbevingen een dagelijks terugkerend probleem zijn, ook veel voorkomt in de existentiële dimensie. Verscheidene geïnterviewden geven aan dat de aardbevingen hun leven beheersen, dat ze er voortdurend mee bezig zijn en dat het energie vreet. “Het zit elke dag in je hoofd, het is als zeurende kiespijn.” Gevoelens van onmacht en frustratie gaan vaak gepaard met een enorme focus op het onderwerp aardbevingen. “Je leest zóveel rapporten en boeken, spreek ³⁸zóveel mensen en zit bij zóveel lezingen en bijeenkomsten: het groeit je boven het hoofd. Je ziet door de bomen het bos niet meer.” Voor deze mensen is het vaak geen keuze om er dagelijks mee bezig te zijn. Het overkomt ze of ze hebben er geen keuze in. Anderen besluiten bewust

om zich gedeeltelijk los te maken van het onderwerp: "Als je elke dag aan die bevingen zou denken, zou je depressief worden. Dus op zeker moment besluit je dat je dat gevoel in een doosje doet. Waar je bij voorkeur niet te vaak in kijkt. Maar elke keer als je nadenkt over de toekomst moet die doos weer open. En dan voel je je boos, machteloos, verdrietig."

Ervaringen die mogelijk voortkomen uit gevoelens van onmacht en frustratie en ook veel voorkomen, zijn de ervaren gezondheidsproblemen (16). De problemen zijn zowel psychisch als fysiek; "Ze probeerde zouttabletten en kreeg antidepressiva. Een huisarts en psycholoog vermoedden een burn-out en een posttraumatische stressstoornis (PTSS), zegt ze. Ze slaapt slecht en wordt 's nachts soms schreeuwend wakker." Een ander verwoord zijn ervaring als; "Ons schadedossier telt inmiddels twaalf dikke ordners en nummertje dertien staat bij de huisarts. Ik rol de laatste jaren van het ene gezondheidsprobleem in het andere. Ik belandde met hartritmestoornissen in het ziekenhuis, loop al tijden bij de psycholoog en vorig jaar zat ik een halfjaar ziek thuis. Je loopt meer in het ziekenhuis dan je lief is."

Verder maken sommige geïnterviewden zich zorgen over hun kinderen (16). Deze zorgen kunnen gaan over de veiligheid van hun kinderen; "Kijk, ik ben hier niet de hele dag. Mijn werk is in Groningen. Maar mijn kinderen... mijn jongste zit hier nog op school. Een school die óók onveilig is verklaard." Zorgen kunnen echter ook gaan over hoe de kinderen er psychisch mee omgaan. Sommige kinderen hebben bijvoorbeeld een storing in het autistisch spectrum, voor hen is verandering heel moeilijk. Andere ouders vinden het erg dat hun kinderen met de aardbevingen bezig zijn; "Annita laat een tekening zien van een van de kleinzoons, acht jaar jong. Hij brengt hun ellende treffend in beeld: bij hun huis staat in grote letters BOEM!"

Tenslotte komt in de existentiële dimensie van de negatieve passieve ervaringen de ervaring dat het woongenot minder is geworden geregeld voor (16). Deze mensen ondervinden zoveel last van verbouwingen of schade, dat ze niet meer fijn kunnen wonen in hun huis; "De rompslomp van de jarenlange procedures en de aanhoudende schade hebben de liefde voor de woning danig bekoeld. 'Het is een prima huis, maar ik heb het idee dat er steeds wat kapotgaat. Er is alleen maar ergernis. En dat kan nog jaren doorgaan.' " Door de aardbevingen en de schade die ze veroorzaken kunnen sommige mensen dus niet meer prettig wonen zoals ze dat voor de aardbevingen wel konden.

Samenvattend: in dit hoofdstuk is onderzocht welke contingente ervaringen door de mensen die zijn geïnterviewd voor de rubriek *Ik wacht* van *DvhN* het meest genoemd worden. In deze interviews komen negatieve passieve existentiële ervaringen het meest voor. Ervaringen in de spirituele dimensie ontbreken in de interviews. Negatieve passieve existentiële ervaringen komen in de interviews in zeer beperkte mate voor.

Conclusie

In dit onderzoek is onderzocht hoe contingente ervaringen, die zijn ontstaan door de aardbevingen in de provincie Groningen, door de inwoners van de provincie worden beleefd. Hiervoor is eerst in hoofdstuk 1 onderzocht hoe de aardbevingen zijn ontstaan en wat de impact van de aardbevingen is op de inwoners van Groningen. Hieruit blijkt dat de aardbevingen zijn ontstaan door de gaswinning in Groningen en door de aardbevingen ontstaat schade aan woningen.⁸¹ Die woningen dalen onder andere door de schade in waarde.⁸² Daarbij voelen minder mensen in Groningen zich veilig,⁸³ ervaren relatief veel bewoners hinder van de aardbevingen⁸⁴ en hebben meer mensen met schade last van gezondheidsklachten.⁸⁵ Verder ervaren inwoners meer boosheid en machteloosheid, maar minder hoop en controle dan mensen buiten het aardbevingsgebied.⁸⁶ Tenslotte is te zien dat het vertrouwen in de overheid, de NAM, de NCG en het CVW daalt bij inwoners van het aardbevingsgebied.⁸⁷

In hoofdstuk 2 is vervolgens onderzocht wat contingentie is, wat voor problemen contingentie kan geven en hoe het onderzocht kan worden. Een contingente gebeurtenis houdt in dat de gebeurtenis heeft plaatsgevonden, maar dat de gebeurtenis ook anders had kunnen zijn.⁸⁸ Dankzij narrativiteit kunnen we betekenis geven aan contingente gebeurtenissen.⁸⁹ In de moderne tijd hebben mensen heel veel keuzes.⁹⁰ Door zoveel keuzes kunnen mensen veel organiseren en hebben ze ook het gevoel dat dit moet.⁹¹ We hebben echter ook veel vertrouwen nodig in de keuzes die we maken, want bij al die keuzes is er ook een risico om rekening mee te houden.⁹² Contingente gebeurtenissen kunnen ervoor zorgen dat alle plannen opnieuw geïnterpreteerd moeten worden.⁹³ Het ADCL-schema is ontworpen door Scherer-Rath. In dit schema zijn contingente gebeurtenissen in vier aspecten en drie dimensies onderverdeeld. Met het ADCL-schema kunnen ervaringen van contingentie ontdekt worden.⁹⁴ Dit schema verdeelt contingente gebeurtenissen op in vier aspecten, namelijk positief actief, positief passief, negatief actief en negatief passief. Ook worden de ervaringen verdeeld in drie dimensies, de situationele dimensie, existentiële dimensie en de spirituele dimensie.⁹⁵

Het ADCL-schema is in hoofdstuk 3 gebruikt om de interviews uit het boek *Ik wacht: 101 verhalen uit het aardbevingsgebied* te analyseren. Uit deze analyse komt dat er meer negatieve ervaringen dan positieve ervaringen zijn en passieve ervaringen komen meer voor dan actieve ervaringen. Er zijn geen spirituele ervaringen gevonden in de interviews en existentiële ervaringen komen meer voor dan situationele ervaringen. Negatieve passieve existentiële ervaringen komen veruit het meest voor, gevolgd door positieve actieve existentiële ervaringen. Negatieve actieve ervaringen komen nauwelijks voor in de interviews.

Wat opvalt, is dat een aantal problemen dat in hoofdstuk 1 is genoemd ook in de omschrijvingen van contingente ervaringen in de interviews terugkomt. Zo is bijvoorbeeld het

⁸¹ M. veld, *Gas uit Groningen*, 27.

⁸² Bosker, 'Bijdrage aardbevingen aan waardedaling woningen in Groningen overschat' 294-298.

⁸³ Postmes, *Wetenschappelijk rapport #1*, 18-19.

⁸⁴ Stroebe, *Gaswinning en versterking*, 84-86.

⁸⁵ Postmes, *Aardbeving en Gezondheid 2016*, 10-16.

⁸⁶ Stroebe, *De sociale impact van gaswinning in Groningen*, 27-30.

⁸⁷ Postmes, *Rapport #2*, 20-21.

⁸⁸ Dalferth, 'Contingency of Evil', 253.

⁸⁹ Raub, 'Telling stories, making history', 71-72.

⁹⁰ Scherer-Rath, 'Narrative Reconstruction as Creative Contingency', 133.

⁹¹ Scherer-Rath 'Narrative Reconstruction', 132-133.

⁹² Giddens, *Consequences of Modernity*, 81-88.

⁹³ Scherer-Rath 'Narrative Reconstruction', 132-133.

⁹⁴ Scherer-Rath, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg', 186.

⁹⁵ M. Scherer-Rath, 'Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg', 186-189.

vertrouwen in de overheid en vertrouwen in instanties iets dat in het onderzoek van Postmes et al. een rol speelt, maar ook in dit onderzoek naar voren komt als belangrijk probleem. Ook het gevoel van veiligheid, gezondheidsproblemen en waardedaling van huizen spelen in beide onderzoeken een rol. Gevoelens van onmacht en boosheid zijn de omschrijvingen van de contingente ervaringen niet direct genoemd, maar zijn ook aan de orde gekomen. In het onderzoek van Postmes et al. is ook de ervaren hinder als negatief effect van de aardbevingen onderzocht. De hinder gaat onder andere over schade aan de woning, schadeprocedures en schadeherstel. Deze hinder komt ook veel voor in de omschrijvingen die in hoofdstuk 3 zijn behandeld.

Ook de problemen die contingentie veroorzaakt in de moderne tijd, zoals besproken in hoofdstuk 2, komen ook deels terug in dit onderzoek. De meest duidelijke is de omschrijving 'nieuwe toekomstplannen moeten maken'. Deze mensen hadden een toekomst gepland, maar door de contingente gebeurtenissen moeten de plannen opnieuw gemaakt worden en de situatie opnieuw geïnterpreteerd. De problemen zijn ook te zien in de omschrijving 'ik kan geen kant op'. Hierin zit juist dat mensen door de contingente gebeurtenissen plotseling geen plannen kunnen maken. Zij kunnen hierdoor niet alles organiseren en vinden dat een vervelende ervaring.

Aangezien de resultaten van dit onderzoek aansluiten bij eerder gepubliceerde literatuur, lijkt de toepassing van het ADCL-schema op gepubliceerde interviews in dit onderzoek te werken. Om dit breder te kunnen bevestigen zou het vaker toegepast moeten worden, maar dit onderzoek kan daar wel een aanzet voor zijn. Ook de relevantie van geestelijke verzorging in het aardbevingsgebied wordt ondersteunt door de resultaten van dit onderzoek. Dit onderzoek toont aan dat de geïnterviewden veel existentiële contingente ervaringen hebben meegemaakt. Ondersteuning bij contingente ervaringen is een kerntaak voor geestelijk verzorgers.⁹⁶ Verder zou bij gesprekken van hulpverleners, zoals geestelijk verzorgers, extra aandacht voor negatieve passieve ervaringen, in het bijzonder de ervaringen die veel voorkomen in dit onderzoek, kunnen helpen om betere zorg te verlenen. Er zou dan extra aandacht zijn voor: Wachten op instanties, slechte behandeling door instanties, onveilig gevoel thuis, het gevoel geen kant op te kunnen en het niet vertrouwen van instanties en overheid.

Er kunnen in dit onderzoek geen uitspraken worden gedaan over de inwoners van het aardbevingsgebied in het algemeen. De interviews zijn te veel gericht op mensen die moeilijkheden ondervinden om hun schade gerepareerd te krijgen of om een vergoeding te krijgen. Hierom heeft het ook geen zin om percentages uit de resultaten van dit onderzoek te berekenen, om ze te vergelijken met de percentages gevonden in eerder onderzoek dat is beschreven in hoofdstuk 1. Ook zijn de bevindingen beperkt door de bron; de interviews beschreven in het boek *Ik wacht: 101 verhalen uit het aardbevingsgebied* bieden weinig context en de interviews zijn ook niet volledig beschikbaar. Hierdoor zouden belangrijke nuances kunnen missen bij het bepalen van een aspect of dimensie van een ervaring.

Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om gesprekken van geestelijk verzorgers met inwoners van het aardbevingsgebied te analyseren met het ADCL-schema. Met een dergelijk onderzoek zullen er wellicht wel spirituele ervaringen gevonden worden. Verder zou het de bevindingen in dit onderzoek kunnen ondersteunen. Ook kan het ook de relevantie van de geestelijk verzorgers in het aardbevingsgebied beter ondersteunen. Een ander vervolgonderzoek zou een analyse van andere, vergelijkbare interviews zijn met behulp van het ADCL-schema. Hiermee kan nader worden onderzocht of het ADCL-schema ook breder toegepast kan worden. Ook biedt dit onderzoek de kans om herhaalt te worden. Hiermee kan getest worden of het ADCL-schema grofweg dezelfde resultaten heeft als het door een ander wordt toegepast.

Hoewel de gaswinning in Groningen inmiddels omlaag is gegaan, zijn er nog altijd veel aardbevingen in de provincie. De laatste grote beving was op twee mei 2020, in Zijldijk was die dag een

⁹⁶ Vereniging van Geestelijk VerZorgers, *Beroepsstandaard geestelijk verzorger 2015*, 10, 36.

aardbeving met een kracht van 2,5 op de schaal van Richter. Het is duidelijk dat ondanks het afbouwen van de gaswinning de problemen in het gebied nog niet voorbij zijn. Hierdoor blijft onderzoek in de regio belangrijk.

Literatuur

- ¹⁹ Bosker, M., Garretsen, H., Marlet, G., Ponds, R., Poort, J., & Woerkens van, C. (2016). Bijdrage aardbevingen aan waardedaling woningen in Groningen overschat. *Economisch Statistische Berichten* 101(4733), 294-298.
- ⁷ Dagblad van het Noorden (2019) *Ik wacht: 101 verhalen uit het aardbevingsgebied*. Nederland, Amsterdam: Balans.
- ³⁵ Dalforth, I. (2007). The Contingency of Evil. *Archivio Filosofia*, 75(1-2), 251-274.
- ² Damveld, H. (2017). *Gas uit Groningen: vijf jaar na de beving in Huizinge*. Nederland, Groningen: SP-fractie Provinciale Staten Groningen.
- ²⁴ Ganzevoort, R., Haardt de, M., & Scherer-Rath, M. (2014) *Religious Stories We Live by: Narrative Approaches in Theology and Religious Studies*. Nederland, Leiden: Brill.
- Ganzevoort, R. & Visser, J. (2014). *Zorg voor het Verhaal*. Nederland, Zoetermeer: Meinema.
- ⁵ Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Engeland, Cambridge: Polity Press.
- ⁴ Postmes, T., Kanis, B., Boendermaker, M., Richardson, J., & Stroebe, K., (2019). *Maatschappelijke impact van de beving van Westerwijtwerd (22 mei 2019): een eerste analyse*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- ¹³ Postmes, T., Lekander, B., Boendermaker, M., Stroebe, K., Richardson, J., Lammerts, G., & Oldersma, F., (2018). *De maatschappelijke impact van de beving van Zeerijp: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- ² Postmest, T., Stroebe, K., Richardson, J., Lekander, B., Oldersma, F., Broer, J., & Greven, F., (2018). *Gevolgen van bodembeweging voor Groningers: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- ¹⁰ Postmest, T., Stroebe, K., Richardson, J., Lekander, B., & Oldersma, F., (2016). *Veiligheidsbeleving, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers: Wetenschappelijk rapport #1*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Postmest, T., Lekander, B., Stroebe, K., Greven, F., & Broer, J., (2017). *Aardbevingen en Gezondheid 2016*. Nederland, Groningen: GGD Groningen.
- ⁹ Postmest, T., Stroebe, K., Richardson, J., Lekander, B., Oldersma, F., Broer, J., & Greven, F., (2017). *Veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers: Wetenschappelijk rapport #2*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Postmest, T., Stroebe, K., Richardson, J., Lekander, B., Oldersma, F., Broer, J., & Greven, F., (2017). *Veiligheidsbeleving, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers: Wetenschappelijk rapport #3*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- ¹⁷ Sarhosis, V., Dais, D., Smyrou, E., & Enghin Bal, I. (2019) Evaluation of modelling strategies for estimating cumulative damage on Groningen masonry buildings due to recursive induced earthquakes. *Bulletin of Earthquake Engineering: Official Publication of the European Association for Earthquake Engineering*, 17(20190801), 4689-4710.

29

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2008). *Methoden en technieken van onderzoek*. Nederland, Amsterdam: Pearson Education.

1

Scherer-Rath, M. (2003). Ervaring van Contingentie en Spirituele Zorg. *Psyche en Geloof*, 24(3), 1884-195.

18

Schmidt, A., Boersma, K., & Groenewegen, P. (2018). Management strategies in response to an institutional crisis: The case of earthquakes in the Netherlands. *Public Administration* 96(3), 513-527.

5

Straub, J. (2005). *Narration, Identity and Historical Consciousness*. Amerika, New York: Berghahn Books.

15

Stroebe, K., Postmes, T., Boendermaker, M., Lekander-Kanis, B. & Richardson, J., (2018). *De sociale impact van gaswinning in Groningen: Stand van zaken, meting juni 2018*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

4

Stroebe, K., Postmes, T., Boendermaker, M., Kanis, B., Richardson, J., Bovenhoff, M., Schoutens, L., Broer, Jan., & Greven, F. (2019). *Gaswinning en versterking: De sociale impact voor Groningers*. Nederland, Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

1

Vereniging van Geestelijk VerZorgers. (2016). *Beroepsstandaard geestelijk verzorger 2015*. Nederland, Zoetermeer: Marsstar Design.

6

Vlek, C. (2019). Rise and reduction of induced earthquakes in the Groningen gas field, 1991-2018: statistical trends, social impacts, and policy change. *Environmental Earth Sciences* 78(3), 1-14.

Bijlage 1

Positieve actieve situationele ervaringen

Instanties benaderen	29
Aandacht vragen in de publieke ruimte	5
Zelf repareren	4
Dreigen	2
Meedoen aan project	2
Recht inschakelen	2
Zelf versterken	2
Anderen waarschuwen voor eigen huis	1
Feestje vieren	1
Opkomen voor jezelf	1
Totaal	49

Positieve actieve existentiële ervaringen

Opkomen voor rechten	22
Zelfbescherming door los te laten	20
Blijven inzetten voor je recht	11
Informatie goed bijhouden/controleren	11
Tot rechtbank wenden	11
Huis beschermen	8
Regie in eigen hand nemen	6
Zelf repareren	5
Aandacht vragen in publieke ruimte	4
Anderen helpen	4
Goed om kunnen gaan met situatie	4
Rustig blijven	4
Goed oordeel arbiter	3
Verstand van zaken hebben	3
Huisdieren beschermen	2
In de regio willen blijven	2
Instanties benaderen	2
Agressie inhouden	1
Boze brief schrijven	1
Dreigen	1
Geen gas meer gebruiken	1
Problemen goed kunnen verwoorden	1
Instanties om hulp vragen	1
Mensen opzoeken om zorgen mee te delen	1
Netjes blijven	1
Plezier in werk houden	1
Protesteren	1
Regering aanspreken	1
Samenwerken	1
Vastklampen aan dromen	1
Vechter zijn	1
Vergoeding afdwingen	1
Weer begonnen met werk	1
Wel over aardbevingen blijven praten	1
Zelfstandig zijn	1
Totaal	140

Positieve passieve situationele ervaringen

Schade (deels) herstelt/vergoed	37
Schade valt mee	5
Goede inspecteur	4
Goed contact met instanties	3
Ergens anders zijn tijdens aardbeving	2
Niet op 'on hold' staan	2
Gelijk krijgen	1
Goede reactie van instantie	1
In aanmerking komen voor versterking	1
Instantie geeft fout toe	1
Weinig schade	1
Totaal	58

Positieve passieve existentiële ervaringen

Hulp krijgen	7
Goede mensen in regio	5
Huis wordt herbouwd	3
Huis wordt versterkt	3
Stevig huis hebben	3
Gelijk krijgen	2
Huis goed hersteld	2
Huis wordt gesloopt	2
Recht mee krijgen	2
Redelijk aanbod gekregen	2
Deel teruggekregen	1
Geen band met plek	1
Geen emotionele band met plek	1
Het geld is er	1
Hond waarschuwt voor aardbeving	1
Huis deels versterkt	1
Huis verstevigd	1
Lange tijd geen veranderingen/gedoe	1
Mooie regio	1
Nieuw huis wordt gebouwd	1
Wachttijd voorbij	1
Woning is monument	1
Totaal	43

Negatieve actieve situationele ervaringen

Huis met schade kopen	1
Huis niet meer onderhouden	1
Spullen niet goed afgedekt	1
Uitkoop op zijn beloop laten	1
Versterking aanvragen	1
Totaal	5

Negatieve actieve existentiële ervaringen

Conflicten thuis veroorzaken	1
Had ik maar niks gezegd	1
Informatie niet goed bijhouden	1
Totaal	3

Negatieve passieve situationele ervaringen

Schade aan huis	45
Opnieuw schade	20
Meemaken aardbeving	18
Onbekenden over de vloer	11
Lelijk/slecht herstelt	5
Houding anderen Nederlanders	3
Niet vertrouwd worden	3
Schade aan ander gebouw	3
Tijdelijk elders verblijven	3
Uitslag net te laag krijgen	2
Wachten op instanties	2
Geen contact met instantie kunnen krijgen	1
Hoge stookkosten	1
Onveilig thuis	1
Slecht aanbod gekregen	1
Spullen gestolen	1
Uitslag te laat	1
Totaal	121

Negatieve passieve existentiële ervaringen

Wachten op instanties	71
Slechte behandeling door instanties	64
Ik kan geen kant op	52
Onveilig thuis	43
Geen vertrouwen in instanties	37
Slecht aanbod gekregen	37
Geen/weinig vertrouwen in overheid	32
Schade aan huis	29
De aardbevingen als dagelijks terugkerend probleem	28
Oneerlijke behandeling	24
Onbekenden in huis	19
Gezondheidsproblemen	16
Kinderen hebben er last van	16
Woongenot verslechterd	16
Meemaken aardbeving	15
Nieuwe toekomstplannen moeten maken	10
Huis wordt gesloopt	9

Huis in waarde gedaald	8
Langer wachten door besluit Wiebes	8
Anderen verslagen zien	7
Kosten van de schade	5
Slecht/lelijk herstelt	5
Huis uit moeten	4
Inkomsten missen	4
Op gevaarlijke plek wonen	4
Stoppen met werken/studie	4
Onzekerheid over toekomst van de regio	3
Opnieuw schade	3
Gevaarlijke situatie meemaken	2
Niet vertrouwd worden	2
Recht niet kunnen halen	2
Slechte/lelijke omgeving	2
Beloften niet na kunnen komen	1
Financiële problemen	1
Geen leuke dingen meer	1
Houding andere Nederlanders	1
Huis wordt als monument gezien	1
Kinderen minder zien	1
Niet op 'on hold' staan	1
Relatie beëindigd	2
Spanning op relatie	1
Tijdelijk elders verblijven	1
Tuin gesloopt	1
Verhuizen	1
Totaal	594

Scriptie Frank Timmerman s4852931.pdf

ORIGINALITY REPORT

% **11**

SIMILARITY INDEX

% **9**

INTERNET SOURCES

% **4**

PUBLICATIONS

% **8**

STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1

Submitted to Radboud Universiteit Nijmegen

Student Paper

% **1**

2

www.groningsperspectief.nl

Internet Source

% **1**

3

dwarshuis.com

Internet Source

% **1**

4

www.rug.nl

Internet Source

% **1**

5

journals.sagepub.com

Internet Source

<% **1**

6

Submitted to Leiden University

Student Paper

<% **1**

7

Submitted to Erasmus University of Rotterdam

Student Paper

<% **1**

8

groenewijk.files.wordpress.com

Internet Source

<% **1**

9

www.dekinderombudsman.nl

Internet Source

<% **1**

10

pure.rug.nl

Internet Source

<% 1

11

[Submitted to Vrije Universiteit Amsterdam](#)

Student Paper

<% 1

12

[Submitted to Radboud University](#)

Student Paper

<% 1

13

www.tenpost.info

Internet Source

<% 1

14

www.tandfonline.com

Internet Source

<% 1

15

www.scribd.com

Internet Source

<% 1

16

agupubs.onlinelibrary.wiley.com

Internet Source

<% 1

17

Maurizio Acito, Eleonora Magrinelli, Gabriele Milani, Simone Tiberti. "Seismic vulnerability of masonry buildings: Numerical insight on damage causes for residential buildings by the 2016 central Italy seismic sequence and evaluation of strengthening techniques", Journal of Building Engineering, 2020

Publication

<% 1

18

[Submitted to University of St. Gallen](#)

Student Paper

<% 1

dare.uva.nl

19

Internet Source

<% 1

20

Submitted to Technische Universiteit Delft

Student Paper

<% 1

21

theoluniv.ub.rug.nl

Internet Source

<% 1

22

www.zorgbeleid.com

Internet Source

<% 1

23

relocal.eu

Internet Source

<% 1

24

Jan Grimell. "Making dialogue with an existential voice in transition from military to civilian life",
Theory & Psychology, 2017

Publication

<% 1

25

eprints.whiterose.ac.uk

Internet Source

<% 1

26

vufind.katalog.k.utb.cz

Internet Source

<% 1

27

Submitted to Universiteit van Amsterdam

Student Paper

<% 1

28

Submitted to Technical University Delft

Student Paper

<% 1

29

adoc.tips

Internet Source

<% 1

30

www.liwwadders.nl

Internet Source

<% 1

31

repository.ubn.ru.nl

Internet Source

<% 1

32

Submitted to Erasmus University Rotterdam

Student Paper

<% 1

33

issuu.com

Internet Source

<% 1

34

vroegeroom.icu

Internet Source

<% 1

35

Submitted to Bethel University

Student Paper

<% 1

36

www.hawe.be

Internet Source

<% 1

37

scripties.ned.ub.rug.nl

Internet Source

<% 1

38

www.bramfokke.nl

Internet Source

<% 1

39

www.sodm.nl

Internet Source

<% 1

40

www.lei.dlo.nl

Internet Source

<% 1

41

ftp.vsn.nl

Internet Source

<% 1

42	www.mgk.nl Internet Source	<% 1
43	israelcnn.com Internet Source	<% 1
44	www.inog.org Internet Source	<% 1
45	Edwin Woerdman, Minne Dulleman. "Tradable earthquake certificates", Energy Policy, 2018 Publication	<% 1
46	www.samensterker.nu Internet Source	<% 1
47	www.bedrijvenloket.nl Internet Source	<% 1
48	Jenneke Wiersma, Anneke van Schaik, Patricia van Oppen. "Chapter 6 Sociale Vaardigheden: vanaf sessie 3", Springer Science and Business Media LLC, 2015 Publication	<% 1
49	Annemie Dillen. "Hermeneutics in Real Life: Practical Theology in Flanders (Belgium)", International Journal of Practical Theology, 2008 Publication	<% 1
50	webwereld.nl Internet Source	<% 1

51	www.biesbosch.org Internet Source	<% 1
52	uitspraken.rechtspraak.nl Internet Source	<% 1
53	partyaida.web-log.nl Internet Source	<% 1
54	www.bloglog.nl Internet Source	<% 1
55	es.scribd.com Internet Source	<% 1
56	argusmilieu.be Internet Source	<% 1
57	docplayer.nl Internet Source	<% 1
58	www.schijndel.nl Internet Source	<% 1
59	worldwidescience.org Internet Source	<% 1
60	Renske Kruizinga, Najmeh Jafari, Michael Scherer-Rath, Hans Schilderman et al. "Relating to the Experience of Contingency in Patients With Advanced Cancer: An Interview Study in U.S. Patients", Journal of Pain and Symptom Management, 2018	<% 1

EXCLUDE QUOTES OFF

EXCLUDE
BIBLIOGRAPHY OFF

EXCLUDE MATCHES OFF